

Lokalitetsbeskrivelser og skjøtelsesplan for noen lokaliteter på Haugen under Burud i Lommedalen i Bærum kommune, Akershus fylke.

Bioreg AS Rapport 2017 : 51

Foreløpig versjon

BIOREG AS

Rapport 2017:51

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersoner: Finn Oldervik for Bioreg AS Øystein Røsok for Fylkesmannen i Oslo og Akershus	ISBN-nr. 978-82-8215-372-0
Prosjektansvarlig: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as	Oppdragsgiver: Fylkesmannen i Oslo og Akershus ved Øystein Røsok	Dato: 15.11.2017
Referanse: Langmo S. H. L., Oldervik, F. & Utne D. E. 2017. Skjøtselsplan for Haugen under Burud i Lommedalen i Bærum kommune, Akershus fylke. Bioreg AS notat (rapport) 2017: 51. ISBN; 978-82-8215-372-0.		
Referat: Rapporten beskriver naturverdier og arts mangfold for noen slåttmarkslokaliteter på Haugen under Burud i Lommedalen i Bærum. Videre gjør rapporten rede for de skjøtselstiltak som bør settes i verk for å ta vare på de biologiske verdiene som er knyttet til lokalitetene.		
4 emneord: Kulturlandskap Naturtype Skjøtsel Slåttemark		

Figur 1. Stort bilde: Gården med gårdsveien sett fra sørvest. Nederst tv: Gårdsbilde tatt i 1959. Her ser en helt tydelig at deler av arealene nedenfor husene har vært benyttet til åker, noe som ifølge grunneier Berit Haugen var vanlig. Nederst th: Et bilde som henger på utedoen på Haugen er malt av kunstneren, og viser Berits .....i arbeid med lauvving. Fremdeles står flere av de store askekallene i skogene rundt gården. Alle foto Dena Utne og Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Innhold

Innhold	3
Forord	4
A. Generell del	5
Slåttemarksutforminger på Østlandet	5
Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	6
B. Bærum i Akershus; Haugen (113/3)	8
Kilder	15
Litteratur.....	15
Muntlige kilder.....	15
Kilder fra Internett.....	15
Ortofoto/kart	16
Bilder	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Vedlegg 1	20
Artsliste karplanter.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Vedlegg 2	43
Definisjoner.....	Feil! Bokmerke er ikke definert.
Veiledning til skjøtelsesplanskjemaet, B- Spesiell del.	45
Søkbare egenskaper:	45
Områdebeskrivelse.....	45
Skjøtelsesplan	46

Forord

I samsvar med en nasjonal handlingsplan for å ta vare på de gjenværende slåttemarkene i Norge har Fylkesmannen i Oslo og Akershus tatt initiativ til å lage skjøtselsplaner for de to fylkene. Det er Øystein Røsok som samordner dette arbeidet. Bioreg AS fikk som oppdrag å lage/opp-datere/evaluere skjøtselsplaner for flere lokaliteter i de to fylkene i 2017. Blant disse lokalitetene er Haugen i Lommedalen i Bærum kommune. Denne lokaliteten er ikke registrert i Naturbase fra før, og det er heller ikke laget noen skjøtselsplaner for området. Gården ble oppsøkt den 11.07.2017 av Solfrid Helene Lien Langmo og Dena Esther Utne, begge Bioreg AS. Finn Oldervik fra samme firma har kvalitetssikret lokalitetsbeskrivelsen med skjøtselsplan.

Haugen var opprinnelig husmannsplass under Burud i Lommedalen, men ble kjøpt av husmannen så sent som i 1923 ifølge Mohus (1993). Burud har gnr. 113 i Bærum, og Haugen har fått gårds- og bruksnr. 113/3. Det var daværende bruker, Jørgen Martinsson Haugen som kjøpte plassen til odel og eie i 1923. Selger var Bærum Verk. Haugen ligger noe isolert fra resten av bosettingen i Lommedalen, og nærmere bestemt ligger gården ved nordenden av Burudvannet, mens mye av engarealet ligger spredt i skogen i nærheten. I 1993 ble det antydnet at Haugen hadde et dyrket areal på 30 daa pluss ca 30 daa annen innmark og ca 250 daa skog.

I følge Mohus (1993) så ble Burud bosatt i middelalderen. Samme kilde sier at «bu» i gårdsnavnet viser til høybu eller fiskebu trolig ved Burudvannet. Burud ble kjøpt av Anna Krefting i 1683. Det var denne damen som styrte Bæruns Verk på den tiden og som vi har sett så eide verket Burud enda i 1923 da Haugen ble kjøpt til odel og eie av brukeren. Hva gjelder bosettingen på Haugen, så har en ikke skriftlige kilder som forteller om tidligere bosetting enn ca 1745, men trolig var plassen ryddet lenge før den tid. Mohus (1993) antyder at Haugen ble ryddet og bosatt før finneinnvandringen i traktene her nord for Burudvannet på 1600-tallet.

Husmannen på Haugen hadde trolig flere ben å stå på enn selve plassdriften. Nåværende grunneier Berit Haugen (pers. meld), opplyser at plassen i forbindelse med kullkjøring også ble brukt som stoppe- og skjenkested for kullkjørerne. Husdyrholdet i 1865 og 1875 antyder også noe om at de som bodde på Haugen hadde flere bein å stå på. I følge Hauge (1953) så hadde mange av oppsitterne i Lommedalen plikt til å kjøre ved og kull til verket. Dette kan kanskje forklare hvorfor husmannen på Haugen hadde hele to hester i 1875. I 1865 var det riktig nok bare en hest på plassen i tillegg til 2 kyr og 5 sauer. Utsånaden var dette året ¼ tønne bygg, 1 tønne havre og det ble satt ½ tønne poteter. I 1875 var det som nevnt 2 hester på Haugen i tillegg til 3 kyr og 3 sauer. Verd å merke seg er at det dette året ble sådd 10 skålpund gressfrø. Det kunne ha vært interessant å vite hva denne gressfrøblandingen besto av.

Vi vil med dette få takke Fylkesmannen i Oslo og Akershus v/Øystein Røsok for oppdraget og for et godt samarbeid om prosjektet. «Bruker» og eier, Berit Haugen blir takket for imøtekommenhet ved alle henvendelser fra oss gjennom prosessen med å få på plass alle de små slåttemarkslokalitetene på Haugen inkludert en skjøtselsplan som stort sett kan brukes på alle slåttemarkene, i tillegg får hun en varm takk for den gode mottagelsen vi fikk ved vårt feltarbeid sommeren 2017!

Mjosundet i Aure 15. november 2017

Rissa 15. november 2017

Tustna 15. november 2017

For Bioreg AS

Finn Gunnar Oldervik

Solfrid Helene Lien Langmo

Dena Esther Utne

A. Generell del¹

Slåttemarker er arealer som blir regelmessig slått. Semi-naturlig slåttemark, eller såkalt natureng, er slåttemarker som er formet gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. De er ofte overflatelyddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og ikke eller meget lite gjødslet. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer noe fra sted til sted og hvor man er i landet. Slåttemark er urte- og grasdominert og oftest meget artsrik. Den kan være åpen eller tresatt.

Tresatte slåttemarker med styvingstrær som blir høstet ved lauvving er i dag meget sjeldne. Slike såkalte lauvenger ble gjerne beitet om våren, slått en gang seint om sommeren og høstbeitet. I tillegg ble greiene på trærne høstet til lauvfôr med et tidsintervall på 5-8 år. I gammel tid spilte også myr en viktig rolle som slåtteearealer (slåttemyr). De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått, men myrslåtten opphørte i stor grad alt for lenge siden og forekom bare noen få steder fram til slutten av 1950-årene. Gjengroingen av slåttemyr går imidlertid gjerne langsomt så flere myrer bærer i dag likevel fortsatt preg av denne høstingen. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrer som fortsatt er i hevd.

De ulike slåttemarkene tilhører våre mest artsrike naturtyper med meget stor betydning også for andre organismer enn karplanter. Rundt 70 prosent av våre dagsommerfugler er for eksempel knyttet til åpen engvegetasjon (særlig urterik slåttemark) og en rekke vadefugler bruker strandenger (slått eller beita) som hekkeområder og rasteplasser ved trekk. I tillegg har slåttemarker stor betydning for mange truede beitemarksoppper. Slåttemarker kan ikke erstattes av beitemarker fordi de inneholder vegetasjonstyper og flere arter som ikke opprettholdes av beite. I sammenligning med beitemarker har de høyest artsmangfold per m² og også de største bestandene av flere truede engarter. Gjennom historien har de vært, og vil også i framtiden være, viktige "levende genbanker". I tillegg er de bærekraftige økosystemer som har vært et nøkkelelement i norsk landbruk i tusener av år. I løpet av 1900-tallet har de imidlertid blitt blant våre mest truede naturtyper.

Slåttemarksutforminger på Østlandet

Den store variasjonen i vår slåttemarksvegetasjon i Norge er foreløpig bare delvis kartlagt. I det følgende har vi likevel forsøkt å peke på noen utforminger av slåttemarksvegetasjon som kan sees som karakteriske for Østlandet og dermed gir denne regionen et særskilt forvaltningsansvar. Vi gir også eksempler på noen verdifulle lokaliteter.

Telemark er kjerneområde for søstermarihånd. I Svartdal-Hjartdalbygdene, Seljord og Hjartdal kommuner, finnes flere orkidérike slåttemarker med store søstermarihåndforekomster. Engene kan defineres som flekkgrisøreng (boreal slåtteeeng) med arter som småengkall, storblåfjær, marinøkkel, lifiol, skogmarihånd, brudespore, kvitkurle, grønnkurle og stortveblad. I tillegg er vårmarihånd, rødflangre, hjertegras, handmarinøkkel, storengkall og ormetunge registrert i noen av dem. Noe tørrere tjæreblomeng finnes også i Svartdal-Hjartdal med bl.a. søstermarihånd, prestekrage, tiriltunge, hårsveve, rødknapp, flekkmure, marinøkkel, gjeldkarve og engkvein. En viktig slåttemarkslokalitet med en stor søstermarihåndbestand er også registrert i Flesketveit i Tokke. Den boreale slåttemarka (flekkgrisøreng) er skogtraktenes blomsterenger og fine utforminger finnes også bl.a. i Oslo og Akershus på Nordli, Bærum, med innslag av bl.a. grov nattfiol, brudespore, flekkgrisøre, hjertegras, vill-lin og marinøkkel og på Sør-Kringler på Nannestad der det finnes en rekke rødlistede sopparter. Også Rajesetra i Kongsberg kommune i Buskerud har fine slåtteeenger med mye søstermarihånd, samt marianøkleblom, harerug, storblåfjær, flekkgriseøre, dunkjempe og gjeldarve. Veirublomst, sandarve og vanlig marinøkkel er også funnet i tørrenger på Rajesetra.

Østlandets største solblombestand er registrert på Mikkeldrud i Aurskog-Høland i Oslo og Akershus. Lokaliteten har vært slått kontinuerlig i ca. 300 år og er meget artsrik med arter som bakkesøte,

---

¹ Denne delen angår bare de lokalitetene som skal skjøttes som slåttemark
Skjøtselsplanmal 2012

brudespore, flekkmarihånd, flekkgrisøre, marinøkkel og rødknapp. En annen meget artsrik lokalitet i Aurskog-Høland er Lysaker. Der vokser bl.a. flekkgrisøre, brudespore, enghaukeskjegg, bakkesøte, vanlig nattfiol, prestekrage og knollerteknapp. På flere av disse lokalitetene finnes den boreale enga (flekkgreisøreenga) i mosaikk med tørr-frisk fattigeng (som også kan være meget artsrik) og/eller skogstorkenebb-ballblomenger (frisk, næringsrik eng). Denne boreale engtypen er frodigere enn flekkgrisøreeng. Dette er fjelltraktenes og Nord-Norges blomsterenger. I sør er de kulturavhengige (først og fremst knyttet til slåtteområde) og på sterk tilbakegang. Særlig viktige lokaliteter finnes i den sør-vestligste delen av ballblomens utbredelsesområde for eksempel i Telemark i Svartdal-Hjartdalområdet.

Nevnes bør også Bøenseter i Aremark i Østfold; her vokser bl.a. bakkesøte, stavklokke, marinøkkel, gullkløver, nattfiol, harerug, blåknapp, solblom, enghaukeskjegg og griseblad. Gode insektforekomster med flere nye arter for Norge er også registrert her. I Hedmark finnes flere enger innen Gravbergetområdet i Våler kommune. Karakteristiske arter for disse engene er småengkall, knollerteknapp, prestekrage, gulaks, karve og harerug samt skogmarihånd, hvitbladtistel og ballblom i enkelte friskere partier. Disse engene er fortsatt i hevd ved slått og har ikke blitt gjødslet. I Stange kommune finnes rikere engtyper ved Oppset med bl.a. brudespore, flekkgriseøre, solblom og storblåfjær. Stjerneområder med artsrik frisk fattigeng, boreal slåtteeeng og/eller frisk næringsrik eng finnes også i Buskerud i øvre Numedal og Hallingdal. Rygh-setra i Nedre Eiker, som skjøttes av Naturvernforbundet, bør også nevnes.

I Oslofjorden finnes rester av slåtteområder på kambrosilur bl.a. på Hovedøya. Her finnes eng (knollmjørdurteng) som domineres av smaltimotei og har et stort artsmangfold med bl.a. aksveronika, fagerknoppurt, enghavre, gullkløver, bakkeklover og rundskolm. Denne enga har skjøtelsesplan og slås årlig.

En viktig lokalitet med kalkrike tørrenger med arter som dunhavre, hjertegras, marianøkleblom, flekkmure, gjeldkarve, flekkgrisøre og gulmaure finnes i Telemark, på Marker-gårdene i Skien. Viktige dunhavreenglokaliteter finnes også i sentrale fjellstrøk. Slåttemarkene i Vågå i Oppland var eksempel på det med karakteristiske arter som bitterblåfjær, blåmjelt, fjellnøkleblom, marinøkkel, bakkesøte og brudespore (Norderhaug 1988). Restenger av denne typen er viktige å ivareta. På kambrosiluren i dalførene fantes det tidligere knoppurteng, men de fleste av disse kalktørrengene har forsvunnet. En av de viktigste gjenværende kalktørrengene på Østlandet finnes på Gile, Østre Toten. Den er artsrik med arter som markmalurt, dragehode, bakkestarr, smånøkkel og mange rødlistete arter av beitemarkssopp.

Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker

Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammel artsrik eng på, er å følge opp den tradisjonelle driftsforma, uten gjødsel og med sein slått. Det tradisjonelle slåttestidspunktet har variert noe fra sted til sted avhengig av klima og høyde over havet. Derfor er det viktig å finne ut hva som har vært vanlig på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet fra gammelt av. Slått før 10. juli var imidlertid meget sjeldent!

En bør benytte lett redskap (ljå, tohjuls slåmaskin eller lettere traktor der det er mulig). Graset må bakketørkes/ev.hesjes før det fjernes. Bakketørkinga er viktig for at frøa til engartene både skal få modne ferdig og bli liggende igjen på enga når høyet samles sammen og kjøres vekk.

Enkelte steder har engene i tillegg vært beitet, enten vår eller høst eller begge deler. Bare beiting kan imidlertid ikke erstatte slått, men er det eneste mulighet for skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsomme. De velger ikke ut "godbitene" slik sauene gjør. Beitepresset må i tilfelle ikke være for stort, og en må vente seg noe manuell etterrydding. Der en har tidligblomstrende arter som til eksempel søstermarihånd er det særlig viktig at en unngår vårbeite.

Restaurering

Når det gjelder restaurering av enger som er i gjengroing og utvidelse av eksisterende slåtteeareal er det viktig å ikke sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en greier å følge opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger. Slik blir det mer overkommelig, og en får en følelse med hvor omfattende de ulike tiltaka er, og hva en kan forvente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark, dette for å unngå skader på undervegetasjonen og er samtidig lettvinnt for å få så lav stubbe som mulig. Rydding i snø kan være noe mer tungvint, mindre busker og oppslag kan også ryddes på sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samlet i bladene.

I slåtteeenger som ikke har vært tresatt er det ikke noe poeng å sette igjen noe særlig med trær. Gamle styvingstre må imidlertid spares. Et og annet lauvtre med fin og vid krone kan og få stå. All gran/furu og fremmede treslag (eksempelvis platanlønn) bør fjernes.

Etter hogst er det spesielt viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubber og lignende blir samla sammen og brent på egne steder, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska rask- og storvoksen konkurransesterk vegetasjon. Oppflising og spredning av flis i området er av samme grunn ikke å anbefale.

Gjenstående biomasse vil ta opp noe av næringen som frigjøres fra de døde røttene til trær og busker som har blitt ryddet vekk. Dette gir en gjødselseffekt som lett forårsaker oppvekst av uønska nitrogenkrevende arter (som for eksempel bringebær, brennesle). Gradvis gjenåpning er derfor viktig. Gjødslingseffekten sammen med økt lysinnstråling fører gjerne også til en del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningene i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette faller normalt sammen med slåttetidspunktet. Det kan likevel være nødvendig å rydde lauvrenninger flere ganger utover i første sesongen, og i tillegg året etter.

Osp og or sprer seg ved rotskudd, og rydding kan i mange tilfelle føre til utstrakt renning. Disse kan det derfor lønne seg å ringbarke (sokke). Det bør da skjæres et fem cm bredt band rundt treet nedenfor nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken forsvinner, slik at transporten av næringsstoff helt sikkert er brutt. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre somre må de døde trea fjernes.

Stubber må kappes helt ned til bakken, enten i forbindelse med hogsten eller ved etterrydding på bar mark. Større stubber vil gå raskere i forråtning om en skiller barken fra veden med et spett eller lignende, og så stapper jord i mellom. Med unntak av osp og or kan en også unngå renninger på denne måten. Dette kan til eksempel være aktuelt i kanter som hindrer lysinnstråling til slåttemarka.

Problemarter som bringebær- og rosekratt, brennesle, mjødukt eller liknende går normalt ut ved slått, men kan være avhengig av slått flere ganger per sesong i begynnelsen med ljà eller krattrydder. Ev. felt med einstape (bregne) bør slås ned med kjepp (ikke skjæres ned). På denne måten fortsetter bregna med å transportere næring fra røttene, og utarmer så rotsystemet sitt. Den bør så fjernes på høsten.

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se:

Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker som finnes på DN's hjemmesider:

<http://miljodirektoratet.no/no/Publikasjoner/Publikasjoner-fra-DirNat/Annet/Skjotselsboka/>

B. Bærum i Akershus; Haugen (113/3)

Under følger beskrivelse av en av slåttemarkslokalitetene på Haugen. I tillegg er det registrert ytterligere åtte lokaliteter, samt et større restaureringsareal. Skjøtselsplanen i denne rapporten omfatter alle lokalitetene, mens beskrivelsen av de andre lokalitetene finnes i vedleggene 1-8.

Lok 1 Haugen, Langekra

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)

Navn på lokaliteten Haugen, Langekra		Kommune Bærum	Områdenr.
ID i Naturbase NY	Sist registrert i felt av: Solfrid Helene Lien Langmo og Dena Utne		Dato: 11.07.2017
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Hauge, Y. 1953. Bærum verks historie. Mohus, A. 1993. Husmannsplasser i Bærum. Del 3. Lommedalen. Bærum Bibliotek, Bekkestua. Berit Haugen, grunneier			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:
Hovednaturtype: Slåttemark (D01)		100 % andel	Utforminger:
Tilleggsnaturtyper: Ingen			Rik slåtteeeng 100 % andel
			Etter NiN 2.0: Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20)
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Foto	

Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) -

Stedkvalitet	Tilstand/Hevd	Bruk (nå):	Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God	Slått x Torvtekt
20 – 50 m		Svak x	Beite x Brenning
50-100 m		Ingen	Pløying Park/hagestell
> 100 m		Gjengrodd	Gjødsling
		Dårlig	Lauving

OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

INNLEDNING

Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo med utgangspunkt i en naturfaglig undersøkelse utført den 11.07.2017 sammen med Dena Utne, begge Bioreg AS. Undersøkelsen ble foretatt på oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, og formålet var inventering av gården Haugen, med tanke på å avklare hvilke verdier som var knyttet til kulturlandskapet på gården. Videre skulle arealer som eventuelt kvalifiserte som utvalgt naturtype slåttemark beskrives og verdisettes, og det skulle utarbeides skjøtselsplaner for lokaliteten(e). Fra tidligere foreligger ingen registreringer i Naturbase fra gården, men det finnes noen registreringer i Artskart, for det meste av fugl, men også noen få av karplanter og insekter. Kartleggingen i 2017 resulterte i registrering av 9 lokaliteter med slåttemark, der 8 av disse fikk verdien Viktig – B, og den siste verdien Lokalt viktig – C. I tillegg er et større areal like nedenfor fjøset å regne som restaureringsareal, og bør dermed skjøtte med tanke på å gjenvinne slåttemarksstruktur og arts mangfold. Alle beskrivelsene er i sin helhet basert på undersøkelsene foretatt i 2017, samt på kilder som gamle kart, bygdebøker og foto, i tillegg til samtaler med dagens grunneier. Alle lokalitetene er beskrevet etter nyeste faktaark for slåttemark fra 2015, samt i henhold til NiN 2.1. I tillegg til slåttemark, inngår i et par av lokalitetene også mindre arealer med engpregede erstatningsbiotoper langs veikantene på gården.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG

Lokaliteten ligger litt sørvest for husene på Haugen, en gård som ligger ved den nordlige enden av Burudvannet i Lommedalen i Bærum kommune. Her ligger den i en østvendt skråning ned mot vannet. Nederst mot vannet flater den noe ut. Den er avgrenset av mer oppgjødslet eng i øst, av en vei i nord, og av skog i sør. Jordsmonnet later til å være grunt på det meste av lokaliteten, og skinnest i nord, men med enkelte noe fuktigere partier ned mot vannet. Gården Haugen består av et par større enger nedenfor husene i tillegg til en del mindre lapper spredt i skogen rundt gården. Berggrunnen i området beskrives som monzodiorittporfyr (akerittporfyr), mens løsmassene består av humusdekke eller tynt torvdekke over berggrunn (www.ngu.no). Moen (1998) plasserer lokaliteten på grensen mellom sørboreal (SB) og mellomboreal (MB) vegetasjonssone, og i svakt oseanisk vegetasjonsseksjon (O1). Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Lokaliteten er avgrenset som slåttemark av utformingen rik slåtteeeng (100 %). Etter NiN 2.1 er slåttemark en del av T32 semi-naturlig eng, og lokaliteten er i skala 1:5000 for det meste å regne som svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20). Langs gradienten kalkinnhold (KA)

ligger lokaliteten etter inndeling i HB 13 på trinn 4 (KA f-g), og hevdintensiteten (HI) er trinn d. Gjeldende hevdform er beite (Y1), i og med at arealet i løpet av de senere årene har vært benyttet til hestebeite. Historisk sett er skjøtselen her likevel en kombinasjon mellom slått (Y2) og beite, samt at arealet lengre tilbake i tid også kan ha vært opparbeidet som åker. Slåttemark er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD:

Lokaliteten er dominert av arter som gulaks, engkvein, småengkall, blåklokke og prestekrage. I tillegg ble det registrert arter som rødknapp, tiriltunge, skogstorkenebb, rødsvingel og stormaure. De klart rikeste partiene ligger, slik lokaliteten fremstår i dag, i de øvre delene. Her finnes i tillegg til de nevnte, blant annet enghumleblom og mjøddurt, samt noe duskull i et parti opp mot veien. Også mer basekrevende arter som fløyelsmarikåpe, fagerknoppurt, engknoppurt, hjertegras, hvitmaure og fagerklokke ble registrert. En regner potensialet for sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp som godt innenfor lokaliteten, og det er også et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av insekter knyttet til urterike enger.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Tidligere drift: Haugen var opprinnelig husmannsplass under Burud i Lommedalen, men ble kjøpt av husmannen så sent som i 1923 ifølge Mohus (1993). Burud har gnr. 113 i Bærum, og Haugen har fått gårds- og bruksnr. 113/3. Det var daværende bruker, Jørgen Martinsson Haugen som kjøpte plassen til odel og eie i 1923. Selger var Bærum Verk. Haugen ligger noe isolert fra resten av bosettingen i Lommedalen, og nærmere bestemt ligger gården ved nordenden av Burudvannet, mens mye av engarealet ligger spredt i skogen i nærheten. I 1993 ble det antydnet at Haugen hadde et dyrket areal på 30 daa pluss ca 30 daa annen innmark og ca 250 daa skog. I følge Mohus (1993) så ble Burud bosatt i middelalderen. Samme kilde sier at «bu» i gårdsnavnet viser til høybu eller fiskebu trolig ved Burudvannet. Burud ble kjøpt av Anna Krefthing i 1683. Det var denne damen som styrte Bærums Verk på den tiden og som vi har sett så eide verket Burud enda i 1923 da Haugen ble kjøpt til odel og eie av brukeren. Hva gjelder bosettingen på Haugen, så har en ikke skriftlige kilder som forteller om tidligere bosetting enn ca 1745, men trolig var plassen ryddet lenge før den tid. Mohus (1993) antyder at Haugen ble ryddet og bosatt før finneinnvandringen i traktene her nord for Burudvannet på 1600-tallet. Husmannen på Haugen hadde trolig flere ben å stå på enn selve plassdriften. Nåværende grunneier Berit Haugen (pers. meld), opplyser at plassen i forbindelse med kullkjøring også ble brukt som stoppe- og skjenkested for kullkjørerne. Husdyrholdet i 1865 og 1875 antyder også noe om at de som bodde på Haugen hadde flere bein å stå på. I følge Hauge (1953) så hadde mange av oppsitterne i Lommedalen plikt til å kjøre ved og kull til verket. Dette kan kanskje forklare hvorfor husmannen på Haugen hadde hele to hester i 1875. I 1865 var det riktig nok bare en hest på plassen i tillegg til 2 kyr og 5 sauer. Utsåningen var dette året ¼ tønne bygg, 1 tønne havre og det ble satt ½ tønne poteter. I 1875 var det som nevnt 2 hester på Haugen i tillegg til 3 kyr og 3 sauer. Verd å merke seg er at det dette året ble sådd 10 skålpund gressfrø.

Nyere drift: Nåværende grunneier, Berit Haugen (pers. meld.) omtaler Haugen som et tradisjonelt småbruk med flere dyreslag. Det ble drevet korndyrking frem til på 1950-tallet, og det ble gjødslet med husdyrgjødsel, men aldri med kunstgjødsel. Hest hadde de på bruket frem til midt på 1960-tallet, og hun husker selv at hesten ble brukt både til slått og skogsdrift. Kyr hadde de på Haugen frem til slutten av 1960-tallet, mens sau ble holdt frem til i 1987/88. Også etter at dyrene forsvant fra gården, ble enkelte arealer, inkludert den her omtalte lokaliteten, beitet med hest, samt av beitedyr som gikk i Bærumsmarka. Dette opphørte imidlertid for ca 10 år siden, da det ble slutt på utmarksbeitet her. Hun opplyser videre at de små lappene i skogen gikk ut av drift før engene nærmest husene. De siste årene er imidlertid noen mindre lapper rundt husene igjen skjøttet med slått.

Lokaliteten bærer noe preg av å ha vært beitet med hest. Dette gir seg blant annet utslag i et noe utarmet artsmangfold i de sentrale delene av lokaliteten, og noe større forekomster av bakkesoleie, en art som ofte settes igjen ved beite. Videre finnes noen mindre stier innenfor lokaliteten, men for det meste fremstår den som flat, med jevn struktur og uten tuer. Opp mot veien finnes et mindre parti der det står en del yngre osp.

FREMMEDE ARTER:

Vårpengeurt.

KULTURMINNER:

Ingen registrerte innenfor lokaliteten.

SKJØTSEL OG HENSYN

For å gjenopprette og ivareta verdiene som slåttemark, er det viktig at lokaliteten ikke gjødsles, sprøytes eller pløyes. Også ferdsel med tunge kjøretøy i forbindelse med eventuell fremtidig skogsdrift i området eller rydding av lokaliteten, må begrenses til perioder med frossen mark. Videre må lokaliteten ryddes for lauvoppslag og osp. Det meste av ungsbogen kan fjernes samtidig. Osp kan ved fjerning med fordel ringbarkes for å hindre stort oppslag av stubbe- og rotskudd. Videre må lokaliteten slås seint med påfølgende bakketrøking eller hesjing av gras, gjerne i kombinasjon med ekstensiv etterbeite om høsten om det er mulig. Tilleggsføring av dyr på beite bør i størst mulig grad unngås.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Arealet er en av mange gamle slåtteenger rundt Haugen. Tunet ligger sentralt mellom disse. I skogkantene, og i tilknytning til mange av engene, finnes større og mindre rydningsrøyser, og flere steder står også gamle styvingstrær av ask. Selv om mange av arealene har vært ute av drift en tid, er det fremdeles sammenheng mellom de aller fleste, slik at Haugen kan sies å være et godt bevart helhetlig kulturlandskap.

VERDIBEGRUNNELSE:

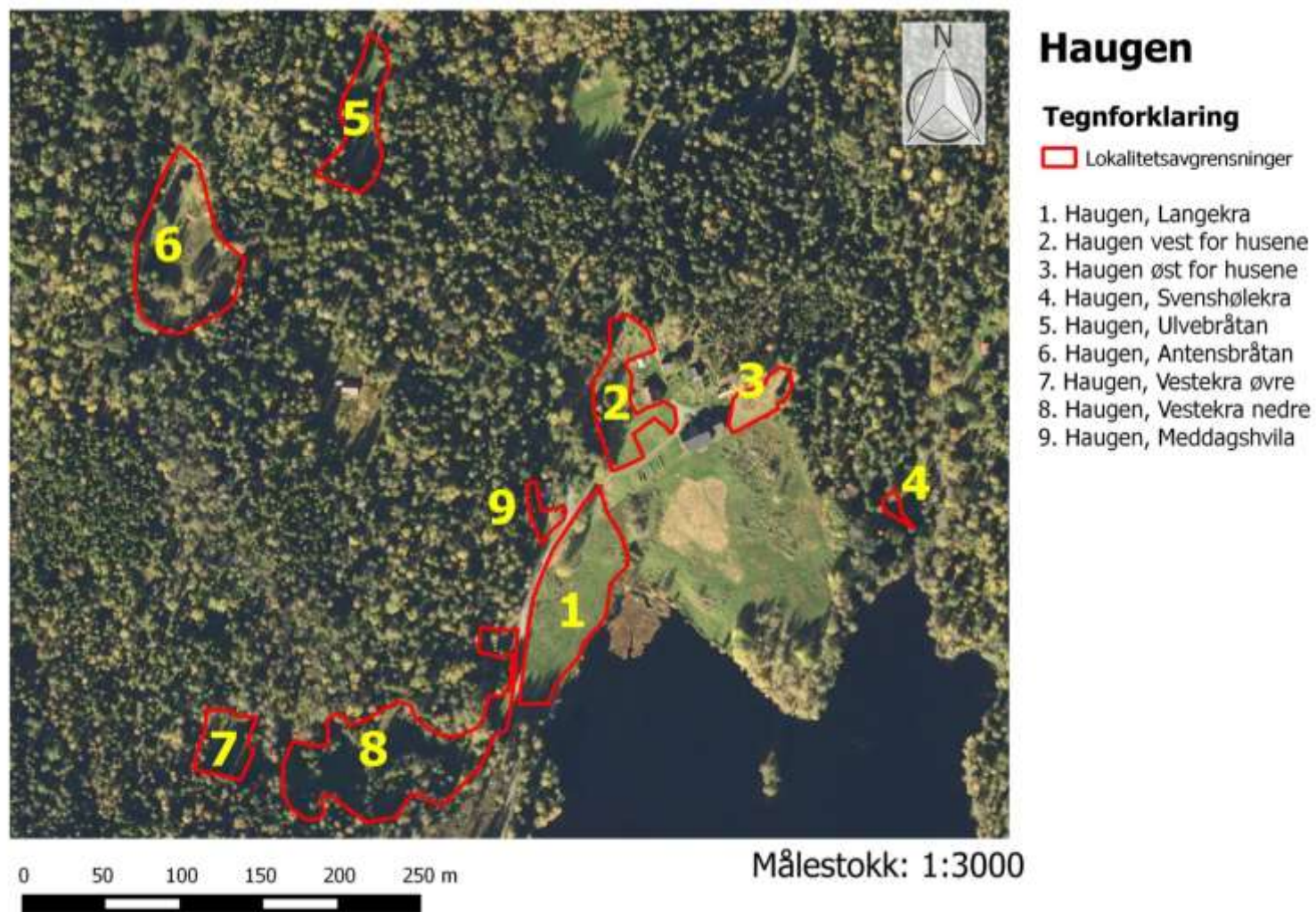
Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt for areal (ca 4,7 daa). Ellers oppnår den lav vekt på typevariasjon, lav til middels vekt for artsmangfold og lav vekt for rødlistearter ut fra at ingen rødlistearter ble påvist ved undersøkelsene i 2017. Den oppnår middels vekt på tilstand, først og fremst fordi lokaliteten er åpen mark med lav tresjikt-tetthet og spor etter i alle fall sporadisk slåtteskjøtsel/beite også de senere årene. Gjengroingspreget, samt det noe utarmede artsmangfoldet grunnet beitingen, er imidlertid med å trekke noe ned. Lokaliteten oppnår middels vekt på parameteren påvirkning ut fra at den har en typisk ekstensiv bruk, ubetydelig påvirkning fra tekniske inngrep og forurensning, samt at den er lite preget av fremmede arter. For parametren landskapsøkologi oppnår lokaliteten høy vekt ut fra at den ligger i et helhetlig kulturlandskap med mange andre verdifulle slåtteenger og artsrike veikanter, i tillegg til forekomster av

kulturelementer som rydningsrøyser og styvingstrær. Ut fra dette oppnår lokaliteten samlet sett verdien Viktig – B, en verdi som vil styrkes ytterligere ved en eventuell påvisning av rødlistede og sjeldne arter av beitemarksopp eller insekter og/eller ved restaurering og gjenopptagelse av skjøtselen.

Figur 2. Lokaliteten sett fra sør mot nord. De mest artsrike partiene befinner seg nær ospeholtene opp mot veien til venstre i bildet. I bakgrunnen ser en våningshuset på Haugen. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Oversiktskart

Figur 3. Avgrensning av slåttemarkene rundt gården på Haugen. Navnene på de ulike skiftene er hentet fra gamle gårdskart. Kartet er utarbeidet i QGis med kartgrunnlag © Kartverket og Norge Digitalt.

SKJØTSELSPLAN – HAUGEN

DATO skjøtseplan: 15.11.2017	UTFORMET AV: SOLFRID HELENE LIEN LANGMO		FIRMA: BIOREG AS	
UTM 32 N Haugen N 6659277 Ø 315961	Gnr/bnr. 113/3	AREAL (nåværende): 1. Haugen, Langekra 4,7 daa 2. Haugen vest for husene 2,7 daa 3. Haugen øst for husene 0,8 daa 4. Haugen, Svenshølekra 0,5 daa 5. Haugen, Ulvebråtan 2,1 daa 6. Haugen, Antensbråtan 5,1 daa 7. Haugen, Vestekra øvre 1,3 daa 8. Haugen, Vestekra nedre 6,6 daa 9. Haugen, Meddagshvila 0,5 daa Sum slåtteområde : 24,3 daa		AREAL etter evt. restaurering: 38,6 daa Del av verneområde? Nei

Kontakt med grunneier/bruker (ev /informant). Berit Haugen, Lommedalen	Type kontakt (befaring, tlf, e-post med mer) Telefon, epost og intervju i forbindelse med feltarbeidet

MÅL:

Hovedmål for lokaliteten:

- Gjennom aktiv skjøtsel, fortrinnsvis slått, krattrykking og tynning av kantsoner, videreutvikle det verdifulle kulturlandskapet på og rundt tunet på Haugen, med tilhørende rikt arts mangfold.
- Lokalitetene skal være uten fremmede arter, med lavt innhold av busker og trær.
- Økologiske prosesser skal fungere, med økende innslag av habitatspesialister knyttet til slåtteområde.
- Om skjøtsel gjenopptas på en/flere lokaliteter på Haugen, kan en vurdere å sette opp informasjonsskilt om kulturlandskap og slåtteområder i hevd. Slik vil gården også få en pedagogisk verdi for turgåere i området.

Konkrete delmål:

- Engarealene innenfor lokalitetene skal ikke gro igjen
- Det skal ikke gjødsles, pløyes eller sprøytes.
- Fremmede arter, særlig i de høyeste kategoriene fjernes
- Områder som er mer gjenvokst med ungsog åpnes gradvis
- Arealer med skog som skiller lokaliteter fra hverandre, og der avstanden mellom lokalitetene er liten, tynnes, slik at sammenhengene mellom lokalitetene styrkes.

Ev. spesifikke mål for delområde(r):

- Områder med slåtteområde, skal holdes åpne gjennom årlig sein slått.
- Områder med noe mer nitrofil vegetasjon slås to ganger per sesong (vil få en skravur på kart)
- Områder der det står mange trær, gjenåpnes gradvis
- Veikantene fra Vestenga og opp til gården bør skjøttes som slåtteområde på linje med slåtteengene på gården.

Tilstandsmål arter:

- Arter som knollerte knapp, prestekrage, blåkløkke, engnellik, hjertegras, blåkløkke, engknoppurt, fagerknoppurt, ballblom og dunkjempe skal ha stabile eller økende bestander.
- Slåttefavouriserte arter som rødkløver, flekkgrisor, haneke og prestekrage skal ha mulighet til å spre seg uten å bli skygget ut av høyvokste grasarter og storvokste urter.
- Styvingstrær av ask spares ved hogst, og bør stå i et mer åpent landskap enn det som er tilfellet i dag.
- Ståvkløkke skal ha like mange eller økende bestander.

Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:

- Det er viktigst å fokusere på bekjempelse av rødhyll (SE) der denne finnes innenfor eller nær lokalitetene.
- Arter som er plantet i hagen på Haugen eller ved noen av hyttene i området bør forhindres fra å spre seg inn i slåtteengene.
- Tynning av skog bør gjøres gradvis rundt alle lokalitetene med tanke på å minske skyggeeffekten som trærne har på slåtteområdene.
- En art som einstape bør bekjempes
- Gjennom slått gjenvinne slåtteområdesstrukturen på de arealene der denne er i ferd med å gå tapt
- Så sant det er interesse for dette, også skjøtte restaureringsarealene etter samme prinsipper som slåtteområdene.

Aktuelle tiltak:	Prioritering (år)	Ant daa og kostnad/daa	Kontroll: (Dato)
Generelle tiltak: Årlig sein slått, på sensommeren og ikke før 15. juli, og helst ikke etter 15. september. Disse arealene har ingen spesiell farge på kartet på fig. 5 . Slåttearealene bør også inkludere veikantene fra Vestenga og helt opp til gårdstunet. At slått ikke tas for tidlig, er viktig for at blomsterplantene skal få sette frø. Etter slått tørkes gresset et par dager på bakken for best mulig frøspredning, før det rakes sammen og kjøres vekk. Ved tørking er det viktig at en vender graset for å unngå at det mugner. Raking, sammenkjøring og uttransportering av graset bør gjøres med lette kjøretøyer som ATV, lett traktor, hest eller ved at en manuelt raker gresset	Årlig		

eller drar det ut på presenninger. Eventuell kjøring med traktor bør foregå etter faste traseer. Slått bør ideelt skje med tohjuls slåmaskin eller med ljå, (alternativt kan det benyttes ryddesag med gressblad (trekantblad)). Høstbeite med lette storferaser, kalver eller sau hvis dette er mulig. Beitet kan finne sted fra to-tre uker etter slått og ut sesongen. Dette vil bidra til å fjerne ytterligere biomasse fra lokalitetene. Skal dette kunne gjennomføres, må arealene som skal beites imidlertid gjerdes inne. Hvis det er ønskelig med høstbeite, kan beitearealet godt inkludere et betraktelig større område enn selve lokalitetene slik at eks flere lokaliteter kan gjerdes inne samtidig, og skogen mellom også inkluderes innenfor gjerdet. Det er viktig at det føres tilstrekkelig tilsyn med beitedyrene, og at de sikres tilgang på rent drikkevann. Dyrene bør ikke tilleggsfores på beite. Beite bør gjennomføres i tett samarbeid med hytteeierne i området. Forsøksvis kan mindre arealer som eks Vestenga gjerdes inne og beites, og er det ikke aktuelt å høstbeite alt hvert år, vil det være positivt om i alle fall enkelte lokaliteter høstbeites hvert år. Slått av et areal innenfor lokaliteten Haugen, Middagskvila en gang hvert andre år. Arealet er markert med grønn farge på fig. 5. Aktuelle restaureringstiltak, utover de generelle: Kraftig tynning i kantsoner rundt de aller fleste lokalitetene (markert med rød farge på fig 5), da dette vil redusere skyggeeffekten i engarealene betraktelig. Rundt de fleste lokalitetene er det såpass mye skog at dette må gjøres over flere år for å unngå alt for stor gjødselvirkning fra de råtnende røttene. Ved slik tynning fjernes en god del av trærne samtidig ved første tynning, men en lar det også stå igjen en god del. En bør unngå å hogge trær som står tett inntil hverandre. Ved neste tynning gjentas prosedyren. På denne måten oppnår en gradvis gjenåpning av arealene i stedet for at all skogen fjernes samtidig. Det er svært viktig at områdene som ryddes for trær forhindres fra å gro igjen med fremmedarter fra områdene rundt, og som kan tenkes å ha god frøbank. Hogsten bør fortrinnsvis utføres på høst/vinter, og all transport bør skje på frossen mark for å hindre skader på marka. Hogst- og ryddeavfall fjernes og deponeres/brennes utenfor lokalitetene. NB! Sjekk lokale brannforskrifter! Mellom lokalitetene Haugen, vestenga øvre og Haugen, vestenga nedre, bør i løpet av noen år det meste av skogen fjernes, slik at sammenhengen mellom disse lokaliteten gjenopprettes. Flere av lokalitetene har osp innenfor eller like utenfor avgrensningene. En god del av denne kan med fordel fjernes, og særlig om den står innenfor lokaliteten (se skjøtselsråd for hver enkelt lokalitet). Osp kan med fordel ringbarkes. Dette gjøres ved at det om våren skjæres et minimum 5 cm langt bånd rundt hele treet der både bark og bastlag fjernes. Etter dette venter en 2-3 sesonger til treet er dødt, før det fjernes. Fjerning av de aller fleste trærne innenfor de avgrensede lokalitetene. Enkelte store og gamle trær, inkludert styvede asketrær, bør få stå. Ved all hogst i arealer der det etterpå skal drives slåtteskjøtsel, er det en stor fordel å stubbe så lavt som mulig for å lette slått senere. Også eventuelle vindfelte trær som ligger innenfor lokalitetene bør fjernes. Styvingstrær, og særlig de som står innenfor eller nær slåttemarkslokaliteter, kan med fordel stå i et åpent landskap og uten å skygges ut av tette kratt med lauvskog eller mye ung gran. Det er derfor en fordel om det hogges unna en del skog rundt disse trærne slik at de kommer til syne og blir en del av kulturlandskapet på Haugen. Også rundt rydningsrøysene kan det med fordel ryttes slik at de kommer til syne.	Årlig 2018/2020 2018/2020 2018/2020 2019/2021 Årlig Sammen med tynning i nærheten av trærne		
Aktuelle årlige skjøtselstiltak, utover de generelle: To slåtter i arealene merket med gul farge på fig 5, og som ligger <u>innenfor</u> slåttemarkslokaliteter. Dette er arealer som er dominert av einstape, en art som har vist tydelig tilbakegang der den slås to ganger per sesong. Den første slått tas ved St.Hans-tider, og den andre sammen med resten av arealet. Også eventuelle andre arealer med mye einstape innenfor lokalitetene bør slås to ganger. Vest for lokalitetene Haugen vest husene, er ikke planen å restaurere slåttearealet, bare å sørge for at arten ikke sprer seg inn i slåtteenga. Andre tiltak: Et eller flere steder på gården kan det med fordel settes opp informasjonsskilt om gården, om kulturlandskapet og om slåttemark i hevd. Slik vil gården også få en pedagogisk verdi for folk som ferdes i området.	Årlig -		

Utstyrskrav: Tohjulsslåmaskin, ljà, rive, høygaffel, motorsag, ryddesag, greinsaks, verneutstyr			
Oppfølging: Skjøtselsplanen skal evalueres innen 5 år.			
Behov for registrering av spesifikke artsgrupper: Registreringer av eventuell beitemarksopp som måtte dukke opp etter igangsatt skjøtsel.			
Tilskudd søkt år:		Søkt til:	
Tilskudd tildelt år:		Tildelt fra:	
Skjøtselsavtale parter:			
ANSVAR: Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen. Berit Haugen, Haugenveien 1, 13 50 Lommedalen. E-post: behaugen@gmail.com			

Figur 4. Bildet er tatt av grunneier Berit Haugen, og viser et bilde av Haugen tatt i 1965. Foto © Berit Haugen 2017.

Kilder

Litteratur

Gederaas, L., Moen, T.L., Skjelseth, S. & Larsen, L.-K. (red.) 2012. Fremmede arter i Norge – med norsk svarteliste 2012. Artsdatabanken, Trondheim.

Hauge, Y. 1953. Bærum verks historie.

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. Norsk rødliste for arter 2015. Artsdatabanken, Norge ISBN: 978-82-92838-40-2.

Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

Miljødirektoratet. 2015. Veileder for kartlegging, verdisetting og forvaltning av naturtyper på land og i Ferskvann. Utkast til faktaark 2015 – Kulturmark. Versjon 7. august 2015.

Miljødirektoratet. Kartlegging av naturtyper. Verdisetting av biologisk mangfold. Ny revidert utgave av DN-håndbok 1999-13 (under revisjon).

Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon. Statens kartverk.

Mohus, A. 1993. Husmannsplasser i Bærum. Del 3. Lommedalen. Bærum Bibliotek, Bekkestua.

Muntlige kilder

Berit Haugen, tlf. 982 20 324, E-post; behaugen@gmail.com

Kilder fra Internett

www.artskart.artsdatabanken.no

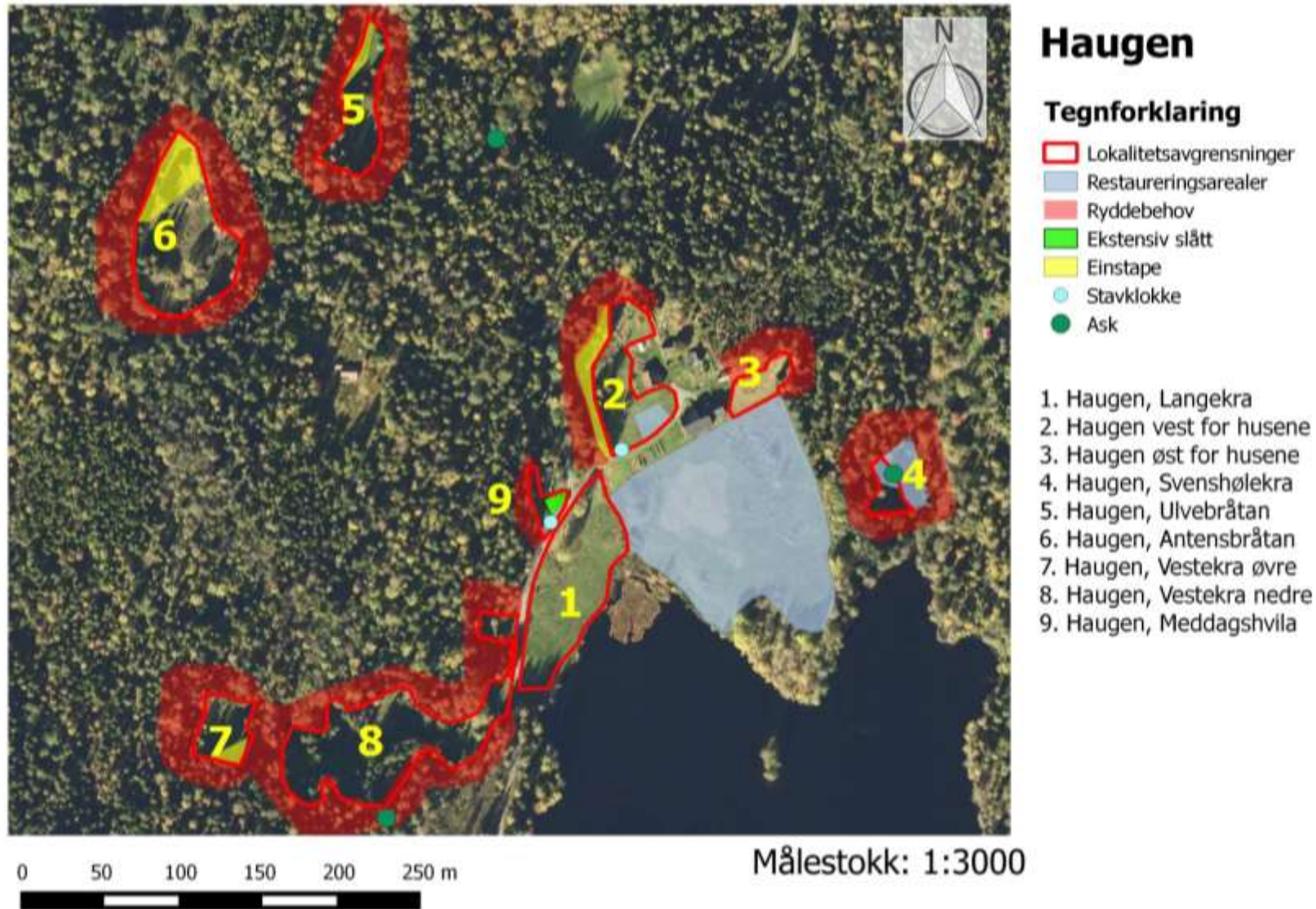
www.gislink.no

www.kart.finn.no

www.kart.naturbase.no

www.ngu.no

Skjøtselskart

Figur 5. Kartet viser de enkelte skjøtselssonene innenfor lokalitetene. Den utvilsomt største jobben vil bli en gradvis gjenåpning av lokalitetene samt hogst i kantsonene. Kartet er utarbeidet i QGis med kartgrunnlag © Kartverket og Norge Digitalt.

Vedlegg 1 Lok 2 Haugen vest for husene

Under følger resterende lokalitetsbeskrivelser fra Haugen. Rekkefølgen på beskrivelsene følger rekkefølgen på oversiktskartet på side .

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)							
Navn på lokaliteten Haugen vest for husene				Kommune Bærum		Områdenr.	
ID i Naturbase NY		Sist registrert i felt av: Solfrid Helene Lien Langmo og Dena Utne				Dato: 11.07.2017	
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Hauge, Y. 1953. Bærum verks historie. Mohus, A. 1993. Husmannsplasser i Bærum. Del 3. Lommedalen. Bærum Bibliotek, Bekkestua. Berit Haugen, grunneier						Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:	
Hovednaturtype: Slåttemark (D01) 100 % andel				Utforminger:			
Tilleggsnaturtyper: Ingen				Rik slåtteeeng 90 % andel Rik slåttefukteng 10 % andel			
				Etter NiN 2.0: Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20) Kalkrik fukteng med klart hevdpreg og gjødselpåvirkning (T32-C-10)			
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Foto					
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) -							
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper:	
< 20 m	x	God		Slått	x	Torvtekt	Frisk/tørr middels baserik eng i lavlandet (G7) Våt/fuktig middels væringsrik eng (G12)
20 – 50 m		Svak	x	Beite	x	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			
OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)							
INNLEDNING Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo med utgangspunkt i en naturfaglig undersøkelse utført den 11.07.2017 sammen med Dena Utne, begge Bioreg AS. Undersøkelsen ble foretatt på oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, og formålet var inventering av gården Haugen, med tanke på å avklare hvilke verdier som var knyttet til kulturlandskapet på gården. Videre skulle arealer som eventuelt kvalifiserte som utvalgt naturtype slåttemark beskrives og verdisettes, og det skulle utarbeides skjøtselsplaner for lokaliteten(e). Fra tidligere foreligger ingen registreringer i Naturbase fra gården, men det finnes noen registreringer i Artskart, for det meste av fugl, men også noen få av karplanter og insekter. Kartleggingen i 2017 resulterte i registrering av 9 lokaliteter med slåttemark, der 8 av disse fikk verdien Viktig – B, og den siste verdien Lokalt viktig – C. I tillegg er et større areal like nedenfor fjøset å regne som restaureringsareal, og bør dermed skjøttes med tanke på å gjenvinne slåttemarksstruktur og arts mangfold. Alle beskrivelsene er i sin helhet basert på undersøkelsene foretatt i 2017, samt på kilder som gamle kart, bygdebøker og foto, i tillegg til samtaler med dagens grunneier. Alle lokalitetene er beskrevet etter nyeste faktaark for slåttemark fra 2015, samt i henhold til NiN 2.1. I tillegg til slåttemark, inngår i et par av lokalitetene også mindre arealer med engpregede erstatningsbiotoper langs veikantene på gården.							
BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG: Lokaliteten ligger like vest for husene på Haugen, en gård som ligger ved den nordlige enden av Burudvannet i Lommedalen i Bærum kommune. Her ligger den i en sørvendt skråning ned mot veien i sør. Den er avgrenset av mer oppgjødslende enger og gårdstun i øst, og av skog i nord og vest. Jordsmonnet later til å være grunt på det meste av lokaliteten, og med enkelte skrinne partier. Gården Haugen består av et par større enger nedenfor husene i tillegg til en del mindre lapper spredt i skogen rundt gården. Berggrunnen i området beskrives som monzodiorittporfyr (akerittporfyr), mens løsmassene består av humusdekke eller tynt torvdekke over berggrunn (www.ngu.no). Moen (1998) plasserer lokaliteten på grensen mellom sørboreal (SB) og mellomboreal (MB) vegetasjonssone, og i svakt oseanisk vegetasjonsseksjon (O1). Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter.							
NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER							

Lokaliteten er avgrenset som slåtteområde av utformingen rik slåtteeng (100 %). Etter NiN 2.1 er slåtteområde en del av T32 semi-naturlig eng, og lokaliteten er i skala 1:5000 for det meste å regne som svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20), med innslag av kalkrik fukteng med klart hevdpreg og gjødselpåvirkning (T32-C-10) i de fuktigste partiene. Langs gradienten kalkinnhold (KA) ligger lokaliteten etter inndeling i HB 13 på trinn 4 (KA f-g), og hevdintensiteten (HI) er trinn d. Gjeldende hevdform er beite (Y1), i og med at arealet i løpet av de senere årene har vært benyttet til hestebeite. Historisk sett er skjøtselen her likevel en kombinasjon mellom slått (Y2) og beite, samt at arealet lengre tilbake i tid også har vært opparbeidet som åker. Slåtteområde er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD:

Lokaliteten er dominert av arter som gulaks, engkvein, småengkall, knollerteknapp, rødteknapp, blåkløkke og prestekrage. I tillegg ble det registrert arter som tiriltunge, skogstorkenebb, legeveronica, rødsvingel, stormaure, engtjæreblom, enghumleblom, mjøddurt, engknoppurt, hjerte-gras, hvitmaure og fagerkløkke. Det finnes også fuktigere partier med blant annet mer mjøddurt, sumpmaure og ballblom. Helt nede ved veien, sørvest i lokaliteten, ble det registrert to blomstrende eksemplarer av stavkløkke (NT). I tillegg er det plantet noen frukttrær og bærbusker her. En regner potensialet for sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp som middels godt innenfor lokaliteten, og det er også et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av insekter knyttet til urterike enger.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Tidligere drift: Haugen var opprinnelig husmannsplass under Burud i Lommedalen, men ble kjøpt av husmannen så sent som i 1923 ifølge Mohus (1993). Burud har gnr. 113 i Bærum, og Haugen har fått gårds- og bruksnr. 113/3. Det var daværende bruker, Jørgen Martinsson Haugen som kjøpte plassen til odel og eie i 1923. Selger var Bærum Verk. Haugen ligger noe isolert fra resten av bosettingen i Lommedalen, og nærmere bestemt ligger gården ved nordenden av Burudvannet, mens mye av engarealet ligger spredt i skogen i nærheten. I 1993 ble det antydnet at Haugen hadde et dyrket areal på 30 daa pluss ca 30 daa annen innmark og ca 250 daa skog. I følge Mohus (1993) så ble Burud bosatt i middelalderen. Samme kilde sier at «bu» i gårdsnavnet viser til høybu eller fiskebu trolig ved Burudvannet. Burud ble kjøpt av Anna Krefting i 1683. Det var denne damen som styrte Bærum Verk på den tiden og som vi har sett så eide verket Burud enda i 1923 da Haugen ble kjøpt av brukeren. Hva gjelder bosettingen på Haugen, så har en ikke skriftlige kilder som forteller om tidligere bosetting enn ca 1745, men trolig var plassen ryddet lenge før den tid. Mohus (1993) antyder at Haugen ble ryddet og bosatt før finneinnvandringen i traktene her nord for Burudvannet på 1600-tallet. Husmannen på Haugen hadde trolig flere ben å stå på enn selve plassdriften. Nåværende grunneier Berit Haugen (pers. meld), opplyser at plassen i forbindelse med kullkjøring også ble brukt som stoppe- og skjenkested for kullkjørerne. Husdyrholdet i 1865 og 1875 antyder også noe om at de som bodde på Haugen hadde flere bein å stå på. I følge Hauge (1953) så hadde mange av oppsitterne i Lommedalen plikt til å kjøre ved og kull til verket. Dette kan kanskje forklare hvorfor husmannen på Haugen hadde hele to hester i 1875. I 1865 var det riktig nok bare en hest på plassen i tillegg til 2 kyr og 5 sauer. Utsåningen var dette året ¼ tønne bygg, 1 tønne havre og det ble satt ½ tønne poteter. I 1875 var det som nevnt 2 hester på Haugen i tillegg til 3 kyr og 3 sauer. Verd å merke seg er at det dette året ble sådd 10 skålpund gressfrø.

Nyere drift: Nåværende grunneier, Berit Haugen (pers. meld.) omtaler Haugen som et tradisjonelt småbruk med flere dyreslag. Det ble drevet korndyrking frem til på 1950-tallet, og det ble gjødslet med husdyrgjødsel, men aldri med kunstgjødsel. Hest hadde de på bruket frem til midt på 1960-tallet, og hun husker selv at hesten ble brukt både til slått og skogsdrift. Kyr hadde de på Haugen frem til slutten av 1960-tallet, mens sau ble holdt frem til i 1987/88. Også etter at dyrene forsvant fra gården, ble enkelte arealer, inkludert den her omtalte lokaliteten, beitet med hest, samt av beitedyr som gikk i Bærumsmarka. Dette opphørte imidlertid for ca 10 år siden, da det ble slutt på utmarksbeitet her. Hun opplyser videre at de små lappene i skogen gikk ut av drift før engene nærmest husene. De siste årene er imidlertid noen mindre lapper rundt husene igjen skjøttet med slått.

Lokaliteten bærer noe preg av å i alle fall delvis ha vært åker tidligere, men også av at det renner en liten bekk her. Mye av lokaliteten fremstår likevel som flat, med jevn struktur og uten tuer. I vest er det imidlertid en del stein. Et mindre parti nord i lokaliteten er i dag skjøttet med plenslått.

FREMMEDE ARTER:

Vårpengeurt. Rødhyll i skogkanten i vest.

KULTURMINNER:

Ingen registrerte innenfor lokaliteten.

SKJØTSEL OG HENSYN

For å gjenopprette og ivareta verdiene som slåtteområde, er det viktig at lokaliteten ikke gjødsles, sprøytes eller pløyes. Også ferdsel med tunge kjøretøy i forbindelse med eventuell fremtidig skogsdrift i området eller rydding av lokaliteten, må begrenses til perioder med frossen mark. Videre må lokaliteten ryddes for lauvoppslag og osp. Det meste av ungskogen kan fjernes samtidig. Osp kan ved fjerning med fordel ringbarkes for å hindre stort oppslag av stubbe- og rotskudd. Videre må lokaliteten slås seint med påfølgende bakkedørking eller hesjing av graset, gjerne i kombinasjon med ekstensivt etterbeite om høsten om det er mulig. Tilleggsføring av dyr på beite bør i størst mulig grad unngås. Areal som i dag er å regne som restaureringsareal, bør skjottes med to slåtter de første årene, med tanke på utarming av jorda og gjenvinning av slåtteområdesstrukturen. I kantsonen vest for lokaliteten finnes mye einstape, noe som trolig skyldes at dette er gjenvokst kulturmark. Denne bør hundres i å spre seg inn i slåtteenga, noe som gjøres ved at denne slås rundt St.Hanstider, og gjerne også en gang senere i sesongen. Om det finnes forekomster av kulturmarksengarter også i disse arealene, bør disse ikke slås. For å øke solinnstrålingen på lokaliteten, kan skogen i vest godt tynnes en del.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Arealet er en av mange gamle slåtteenger rundt Haugen. Tunet ligger sentralt mellom disse. I skogkantene, og i tilknytning til mange av engene, finnes større og mindre rydningsrøyser, og flere steder står også gamle styvingstrær av ask. Selv om mange av arealene har vært ute av drift en tid, er det fremdeles sammenheng mellom de aller fleste, slik at Haugen kan sies å være et godt bevart helhetlig kulturlandskap.

VERDIBEGRUNNELSE:

Etter faktaark for slåtteområde fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt for areal (ca 2,7 daa). Ellers oppnår den lav vekt på typevariasjon, lav til middels vekt for artsmangfold og lav vekt for rødlistearter ut fra at kun en rødlisteart i lav kategori ble påvist ved undersøkelsene i 2017. Den

oppnår middels vekt på tilstand, først og fremst fordi lokaliteten er åpen mark med lav tresjikt-tetthet og spor etter i alle fall sporadisk slåtte-skjøtsel/beite også de senere årene. Gjengroingspreget er imidlertid med å trekke noe ned. Lokaliteten oppnår middels vekt på parameteren påvirkning ut fra at den har en typisk ekstensiv bruk, ubetydelig påvirkning fra tekniske inngrep og forurensing, samt at den er lite preget av fremmede arter. For parameteren landskapsøkologi oppnår lokaliteten høy vekt ut fra at den ligger i et helhetlig kulturlandskap med mange andre verdifulle slåtteenger og artsrike veikanter, i tillegg til forekomster av kulturelementer som rydningsrøyser og styvingstrær. Ut fra dette oppnår lokaliteten samlet sett verdien Viktig – B, en verdi som vil styrkes ytterligere ved en eventuell påvisning av rødlistede og sjeldne arter av beitemarksopp eller insekter og/eller ved restaurering og gjenopptagelse av skjøtselen.

Figur 6. Haugen vest for husene. Her ser en overganger mellom kantsonen og slåtteenga samt restaurerings-arealet bak frukttrærne. Dette er inkludert i avgrensningen, da dette regnes å ha godt restaureringspotensiale. Det lille bildet til høyre viser en av de to blomstrende stavkløkkene innenfor lokaliteten. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Vedlegg 2 Lok 3 Haugen øst for husene

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)

Navn på lokaliteten Haugen øst for husene		Kommune Bærum	Områdenr.
ID i Naturbase NY	Sist registrert i felt av: Solfrid Helene Lien Langmo og Dena Utne		Dato: 11.07.2017
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Hauge, Y. 1953. Bærum verks historie. Mohus, A. 1993. Husmannsplasser i Bærum. Del 3. Lommedalen. Bærum Bibliotek, Bekkestua. Berit Haugen, grunneier			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:
Hovednaturtype: Slåttemark (D01)		100 % andel	Utforminger: Rik slåtteeeng 100 % andel Etter NiN 2.0: Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20)
Tilleggsnaturtyper: Ingen			
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Foto	

Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) -

Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God		Slått	x	Torvtekt	Frisk/tørr middels baserik eng i lavlandet (G7)
20 – 50 m		Svak	x	Beite	x	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

INNLEDNING

Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo med utgangspunkt i en naturfaglig undersøkelse utført den 11.07.2017 sammen med Dena Utne, begge Bioreg AS. Undersøkelsen ble foretatt på oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, og formålet var inventering av gården Haugen, med tanke på å avklare hvilke verdier som var knyttet til kulturlandskapet på gården. Videre skulle arealer som eventuelt kvalifiserte som utvalgt naturtype slåttemark beskrives og verdisettes, og det skulle utarbeides skjøtselsplaner for lokaliteten(e). Fra tidligere foreligger ingen registreringer i Naturbase fra gården, men det finnes noen registreringer i Artskart, for det meste av fugl, men også noen få av karplanter og insekter. Kartleggingen i 2017 resulterte i registrering av 9 lokaliteter med slåttemark, der 8 av disse fikk verdien Viktig – B, og den siste verdien Lokalt viktig – C. I tillegg er et større areal like nedenfor fjøset å regne som restaureringsareal, og bør dermed skjøttes med tanke på å gjenvinne slåttemarksstruktur og arts mangfold. Alle beskrivelsene er i sin helhet basert på undersøkelsene foretatt i 2017, samt på kilder som gamle kart, bygdebøker og foto, i tillegg til samtaler med dagens grunneier. Alle lokalitetene er beskrevet etter nyeste faktaark for slåttemark fra 2015, samt i henhold til NiN 2.1. I tillegg til slåttemark, inngår i et par av lokalitetene også mindre arealer med engpregede erstatningsbiotoper langs veikantene på gården.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Lokaliteten ligger like øst for husene på Haugen, en gård som ligger ved den nordlige enden av Burudvannet i Lommedalen i Bærum kommune. Her ligger den i et flatt parti inn mot skogen, og er avgrenset av skog og mer oppgjødslede enger på alle kanter. Jordsmonnet later til å være grunt på det meste av lokaliteten, og med enkelte skrinne partier. Gården Haugen består av et par større enger nedenfor husene i tillegg til en del mindre lapper spredt i skogen rundt gården. Berggrunnen i området beskrives som monzodiorittporfyr (akerittporfyr), mens løsmassene består av humusdekke eller tynt torvdekke over berggrunn (www.ngu.no). Moen (1998) plasserer lokaliteten på grensen mellom sørbo-real (SB) og mellomboreal (MB) vegetasjonssone, og i svakt oseanisk vegetasjonsseksjon (O1). Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Lokaliteten er avgrenset som slåttemark av utformingen rik slåtteeeng (100 %). Etter NiN 2.1 er slåttemark en del av T32 semi-naturlig eng, og lokaliteten er i skala 1:5000 for det meste å regne som svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20). Langs gradienten kalkinnhold (KA) ligger lokaliteten etter inndeling i HB 13 på trinn 4 (KA f-g), og hevdintensiteten (HI) er trinn d. Gjeldende hevdform er beite (Y1), i og med at arealet i løpet av de senere årene har vært benyttet til hestebeite. Historisk sett er skjøtselen her likevel en kombinasjon mellom slått (Y2) og

beite, samt at arealet lengre tilbake i tid også kan ha vært opparbeidet som åker. Slåttemark er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD:

Lokaliteten er dominert av arter som gulaks, engkvein, småengkall, rødknapp og beitesvever. I tillegg ble det registrert arter som engtjæreblom, enghumleblom, hvitbladtistel, aurikkelsveve, smalkjempe, flekkgriisøre, tirltunge, skogstorkenebb, legeveronika, rødsvingel, engknoppurt, blåklokke, prestekrage, tepperot, hjertegras, hvitmaure og fagerklokke her. I øst kommer en del blåbær inn fra kantene, i tillegg til noen tuer med skogburkne og enkelte renninger av osp. En regner potensialet for sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp som middels godt innenfor lokaliteten, og det er også et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av insekter knyttet til urterike enger.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Tidligere drift: Haugen var opprinnelig husmannsplass under Burud i Lommedalen, men ble kjøpt av husmannen så sent som i 1923 ifølge Mohus (1993). Burud har gnr. 113 i Bærum, og Haugen har fått gårds- og bruksnr. 113/3. Det var daværende bruker, Jørgen Martinsson Haugen som kjøpte plassen til odel og eie i 1923. Selger var Bærum Verk. Haugen ligger noe isolert fra resten av bosettingen i Lommedalen, og nærmere bestemt ligger gården ved nordenden av Burudvannet, mens mye av engarealet ligger spredt i skogen i nærheten. I 1993 ble det antydnet at Haugen hadde et dyrket areal på 30 daa pluss ca 30 daa annen innmark og ca 250 daa skog. I følge Mohus (1993) så ble Burud bosatt i middelalderen. Samme kilde sier at «bu» i gårdsnavnet viser til høybu eller fiskebu trolig ved Burudvannet. Burud ble kjøpt av Anna Krefting i 1683. Det var denne damen som styrte Bærums Verk på den tiden og som vi har sett så eide verket Burud enda i 1923 da Haugen ble kjøpt til odel og eie av brukeren. Hva gjelder bosettingen på Haugen, så har en ikke skriftlige kilder som forteller om tidligere bosetting enn ca 1745, men trolig var plassen ryddet lenge før den tid. Mohus (1993) antyder at Haugen ble ryddet og bosatt før finneinnvandringen i traktene her nord for Burudvannet på 1600-tallet. Husmannen på Haugen hadde trolig flere ben å stå på enn selve plassdriften. Nåværende grunneier Berit Haugen (pers. meld), opplyser at plassen i forbindelse med kullkjøring også ble brukt som stoppe- og skjenkested for kullkjørerne. Husdyrholdet i 1865 og 1875 antyder også noe om at de som bodde på Haugen hadde flere bein å stå på. I følge Hauge (1953) så hadde mange av oppsitterne i Lommedalen plikt til å kjøre ved og kull til verket. Dette kan kanskje forklare hvorfor husmannen på Haugen hadde hele to hester i 1875. I 1865 var det riktig nok bare en hest på plassen i tillegg til 2 kyr og 5 sauer. Utsånaden var dette året ¼ tønne bygg, 1 tønne havre og det ble satt ½ tønne poteter. I 1875 var det som nevnt 2 hester på Haugen i tillegg til 3 kyr og 3 sauer. Verd å merke seg er at det dette året ble sådd 10 skålpund gressfrø.

Nyere drift: Nåværende grunneier, Berit Haugen (pers. meld.) omtaler Haugen som et tradisjonelt småbruk med flere dyreslag. Det ble drevet korndyrking frem til på 1950-tallet, og det ble gjødslet med husdyrgjødsel, men aldri med kunstgjødsel. Hest hadde de på bruket frem til midt på 1960-tallet, og hun husker selv at hesten ble brukt både til slått og skogsdrift. Kyr hadde de på Haugen frem til slutten av 1960-tallet, mens sau ble holdt frem til i 1987/88. Også etter at dyrene forsvant fra gården, ble enkelte arealer, inkludert den her omtalte lokaliteten, beitet med hest, samt av beitedyr som gikk i Bærumsmarka. Dette opphørte imidlertid for ca 10 år siden, da det ble slutt på utmarksbeitet her. Hun opplyser videre at de små lappene i skogen gikk ut av drift før engene nærmest husene. De siste årene er imidlertid noen mindre lapper rundt husene igjen skjøttet med slått.

Lokaliteten bærer noe preg av gjengroing, og skogen i øst står tett, noe som skygger ut deler av vegetasjonen på denne delen av enga. Mye av lokaliteten fremstår likevel som flat, med jevn struktur og uten tuer.

FREMMEDE ARTER:

Vårpengeurt.

KULTURMINNER:

Rydningssrøys inne på lokaliteten.

SKJØTSEL OG HENSYN

For å gjenopprette og ivareta verdiene som slåttemark, er det viktig at lokaliteten ikke gjødsles, sprøytes eller pløyes. Også ferdsel med tunge kjøretøy i forbindelse med eventuell fremtidig skogsdrift i området eller rydding av lokaliteten, må begrenses til perioder med frossen mark. Videre må lokaliteten ryddes for lauvoppslag, ung gran og renninger av osp. All ungskogen kan fjernes samtidig. Stor osp tett inntil lokaliteten kan ved fjerning med fordel ringbarkes for å hindre stort oppslag av stubbe- og rotskudd i selve enga. Videre må lokaliteten slås seint med påfølgende bakketørring eller hesjing av graset, gjerne i kombinasjon med ekstensivt etterbeite om høsten om det er mulig. Tilleggsføring av dyr på beite bør i størst mulig grad unngås. Skogen rundt lokaliteten, og særlig i øst, bør tynnes kraftig for å redusere skyggeeffekten på vegetasjonen i slåtteeenga.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Arealet er en av mange gamle slåtteeenger rundt Haugen. TUNET ligger sentralt mellom disse. I skogkantene, og i tilknytning til mange av engene, finnes større og mindre rydningsrøys, og flere steder står også gamle styvingstrær av ask. Selv om mange av arealene har vært ute av drift en tid, er det fremdeles sammenheng mellom de aller fleste, slik at Haugen kan sies å være et godt bevart helhetlig kulturlandskap.

VERDIBEGRUNNELSE:

Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015 oppnår lokaliteten middels vekt for areal (ca 0,8 daa). Ellers oppnår den lav vekt på typevariasjon, lav til middels vekt for artsmangfold og lav vekt for rødlistearter ut fra at ingen rødlistearter ble påvist ved undersøkelsene i 2017. Den oppnår middels vekt på tilstand, først og fremst fordi lokaliteten er åpen mark med lav tresjikt-tetthet og spor etter i alle fall sporadisk slåtteskjøtsel/beite også de senere årene. Gjengroingspreget er imidlertid med å trekke noe ned. Lokaliteten oppnår middels vekt på parameteren påvirkning ut fra at den har en typisk ekstensiv bruk, ubetydelig påvirkning fra tekniske inngrep og forurensing, samt at den er lite preget av fremmede arter. For parameteren landskapsøkologi oppnår lokaliteten høy vekt ut fra at den ligger i et helhetlig kulturlandskap med mange andre verdifulle slåtteeenger og artsrike veikanter, i tillegg til forekomster av kulturelementer som rydningsrøys og styvingstrær. Ut fra dette oppnår lokaliteten samlet sett verdien Viktig – B. Denne er noe svak, men vil styrkes ytterligere ved en eventuell påvisning av rødlistede og sjeldne arter av beitemarksopp eller insekter og/eller ved restaurering og gjenopptagelse av skjøtselen.

Figur 7. Lokalteten sett fra vest mot øst. Midt i bildet ser en rydningsrøysa. En del a grana i øst, inkludert de yngste trærne, samt noe osp, kan med fordel fjernes. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Figur 8. Enga er noe friskere i øst. Her gir imidlertid skyggevirkningene fra skogen også tydeligst utslag på vegetasjonen. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Vedlegg 3 Lok 4 Haugen, Svenshølekra

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)

Navn på lokaliteten Haugen, Svenshølekra		Kommune Bærum	Områdenr.
ID i Naturbase NY	Sist registrert i felt av: Solfrid Helene Lien Langmo og Dena Utne		Dato: 11.07.2017
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Hauge, Y. 1953. Bærum verks historie. Mohus, A. 1993. Husmannsplasser i Bærum. Del 3. Lommedalen. Bærum Bibliotek, Bekkestua. Berit Haugen, grunneier.			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:
Hovednaturtype: Slåttemark (D01)		100 % andel	Utforminger: Fattig slåtteeeng100 % andel Etter NiN 2.0: Intermediær eng med klart hevdpreg (T32-C-4)
Tilleggsnaturtyper: Ingen			
Verdi (A, B, C): C		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Foto	

Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) -

Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God		Slått		Torvtekt	Frisk fattigeng (G4)
20 – 50 m		Svak	x	Beite	x	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

INNLEDNING

Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo med utgangspunkt i en naturfaglig undersøkelse utført den 11.07.2017 sammen med Dena Utne, begge Bioreg AS. Undersøkelsen ble foretatt på oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, og formålet var inventering av gården Haugen, med tanke på å avklare hvilke verdier som var knyttet til kulturlandskapet på gården. Videre skulle arealer som eventuelt kvalifiserte som utvalgt naturtype slåttemark beskrives og verdisettes, og det skulle utarbeides skjøtselsplaner for lokaliteten(e). Fra tidligere foreligger ingen registreringer i Naturbase fra gården, men det finnes noen registreringer i Artskart, for det meste av fugl, men også noen få av karplanter og insekter. Kartleggingen i 2017 resulterte i registrering av 9 lokaliteter med slåttemark, der 8 av disse fikk verdien Viktig – B, og den siste verdien Lokalt viktig – C. I tillegg er et større areal like nedenfor fjøset å regne som restaureringsareal, og bør dermed skjøttes med tanke på å gjenvinne slåttemarksstruktur og arts mangfold. Alle beskrivelsene er i sin helhet basert på undersøkelsene foretatt i 2017, samt på kilder som gamle kart, bygdebøker og foto, i tillegg til samtaler med dagens grunneier. Alle lokalitetene er beskrevet etter nyeste faktaark for slåttemark fra 2015, samt i henhold til NiN 2.1. I tillegg til slåttemark, inngår i et par av lokalitetene også mindre arealer med engpregede erstatningsbiotoper langs veikantene på gården.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Lokaliteten ligger litt øst for husene på Haugen, en gård som ligger ved den nordlige enden av Burudvannet i Lommedalen i Bærum kommune. Her ligger den i en østvendt skråning omgitt av skog og mer gjengrodd kulturmark på alle kanter. Jordsmonnet later til å være grunt, særlig i de vestre delene av lokaliteten, men noe dypere og friskere lenger ned i skråningen. Gården Haugen består av et par større enger nedenfor husene i tillegg til en del mindre lapper spredt i skogen rundt gården. Berggrunnen i området beskrives som monzodiorittporfyr (akerittporfyr), mens løsmassene består av humusdekke eller tynt torvdekke over berggrunn (www.ngu.no). Moen (1998) plasserer lokaliteten på grensen mellom sørboreal (SB) og mellomboreal (MB) vegetasjonssone, og i svakt oseanisk vegetasjonsseksjon (O1). Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Lokaliteten er avgrenset som slåttemark av utformingen fattig slåtteeeng (100 %). Etter NiN 2.1 er slåttemark en del av T32 semi-naturlig eng, og lokaliteten er i skala 1:5000 for det meste å regne som intermediær eng med klart hevdpreg (T32-C-4). Langs gradienten kalkinnhold (KA) ligger lokaliteten etter inndeling i HB 13 på trinn 3 (KA d-e), og hevdintensiteten (HI) er trinn d. Lokaliteten bærer preg av å ha vært uten skjøtsel en stund, men gjeldende hevdform er beite (Y1), da den inntil for få år siden var beitet av dyr som gikk på utmarksbeite i

Bærumsmarka. Historisk sett er skjøtselen her likevel en kombinasjon mellom slått (Y2) og beite, samt at arealet lengre tilbake i tid også kan ha vært opparbeidet som åker. Slåttemark er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD:

Lokaliteten er dominert av arter som gulaks, engkvein, og sølvbunke. I tillegg finnes arter som prestekrage, hvitveis, firkantperikum, legeveronika, bleikstarr, hvitbladtistel, skogstorkenebb, knollerteknapp og skogkløver. At typen er satt til fattig slåtteeeng kan være feil, og er basert på dagens artsmangfold. Øst for lokaliteten finnes imidlertid områder som er grodd igjen med høyvokste arter som tyrihjelms og mjødurts. Det står også en stor, styvet ask (VU) på lokaliteten. Ute i selve enga finnes også en del renninger av ask. Også forekomster av liljekonvall i skogkanten peker i retning av at artsmangfoldet er utarmet av gjengroingen, snarere enn at enga i realiteten er næringsfattig. En regner potensialet for sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp som svakt innenfor lokaliteten, men det et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av insekter knyttet til urterike enger.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Tidligere drift: Haugen var opprinnelig husmannsplass under Burud i Lommedalen, men ble kjøpt av husmannen så sent som i 1923 ifølge Mohus (1993). Burud har gnr. 113 i Bærum, og Haugen har fått gårds- og bruksnr. 113/3. Det var daværende bruker, Jørgen Martinsson Haugen som kjøpte plassen til odel og eie i 1923. Selger var Bærum Verk. Haugen ligger noe isolert fra resten av bosettingen i Lommedalen, og nærmere bestemt ligger gården ved nordenden av Burudvannet, mens mye av engarealet ligger spredt i skogen i nærheten. I 1993 ble det antydnet at Haugen hadde et dyrket areal på 30 daa pluss ca 30 daa annen innmark og ca 250 daa skog. I følge Mohus (1993) så ble Burud bosatt i middelalderen. Samme kilde sier at «bu» i gårdsnavnet viser til høybu eller fiskebu trolig ved Burudvannet. Burud ble kjøpt av Anna Krefting i 1683. Det var denne damen som styrte Bærums Verk på den tiden og som vi har sett så eide verket Burud enda i 1923 da Haugen ble kjøpt av brukeren. Hva gjelder bosettingen på Haugen, så har en ikke skriftlige kilder som forteller om tidligere bosetting enn ca 1745, men trolig var plassen ryddet lenge før den tid. Mohus (1993) antyder at Haugen ble ryddet og bosatt før finneinnvandringen i traktene her nord for Burudvannet på 1600-tallet. Husmannen på Haugen hadde trolig flere ben å stå på enn selve plassdriften. Nåværende grunneier Berit Haugen (pers. meld), opplyser at plassen i forbindelse med kullkjøring også ble brukt som stoppe- og skjenkested for kullkjørerne. Husdyrholdet i 1865 og 1875 antyder også noe om at de som bodde på Haugen hadde flere bein å stå på. I følge Hauge (1953) så hadde mange av oppsitterne i Lommedalen plikt til å kjøre ved og kull til verket. Dette kan kanskje forklare hvorfor husmannen på Haugen hadde hele to hester i 1875. I 1865 var det riktig nok bare en hest på plassen i tillegg til 2 kyr og 5 sauer. Utsånaden var dette året ¼ tønne bygg, 1 tønne havre og det ble satt ½ tønne poteter. I 1875 var det som nevnt 2 hester på Haugen i tillegg til 3 kyr og 3 sauer. Verd å merke seg er at det dette året ble sådd 10 skålpund gressfrø.

Nyere drift: Nåværende grunneier, Berit Haugen (pers. meld.) omtaler Haugen som et tradisjonelt småbruk med flere dyreslag. Det ble drevet korndyrking frem til på 1950-tallet, og det ble gjødslet med husdyrgjødsel, men aldri med kunstgjødsel. Hest hadde de på bruket frem til midt på 1960-tallet, og hun husker selv at hesten ble brukt både til slått og skogsdrift. Kyr hadde de på Haugen frem til slutten av 1960-tallet, mens sau ble holdt frem til i 1987/88. Også etter at dyrene forsvant fra gården, ble enkelte arealer, inkludert den her omtalte lokaliteten, beitet med hest, samt av beitedyr som gikk i Bærumsmarka. Dette opphørte imidlertid for ca 10 år siden, da det ble slutt på utmarksbeitet her. Hun opplyser videre at de små lappene i skogen gikk ut av drift før engene nærmest husene. De siste årene er imidlertid noen mindre lapper rundt husene igjen skjottet med slått.

Lokaliteten bærer tydelig preg av gjengroing, og skogen står tett rundt hele enga. Dette skygger ut vegetasjonen. I tillegg er et areal øst for lokaliteten, som i dag er å regne som restaureringsareal, som nevnt dominert av høyvokste urter. Det store asketreet er et sentralt element i slåtteeenga. De delene av enga som er inkludert i lokaliteten, er flate, med jevn struktur og uten tuer.

FREMMEDE ARTER:

Vårpengeurt.

KULTURMINNER:

Stort, styvet asketre.

SKJØTSEL OG HENSYN

For å gjenopprette og ivareta verdiene som slåttemark, er det viktig at lokaliteten ikke gjødsles, sprøytes eller pløyes. Også ferdsel med tunge kjøretøy i forbindelse med eventuell fremtidig skogsdrift i området eller rydding av lokaliteten, må begrenses til perioder med frossen mark. Videre må lokaliteten ryddes for lauvoppslag og renninger av ask. Videre må lokaliteten slås seint med påfølgende bakketørring eller hesjing av graset, gjerne i kombinasjon med ekstensivt etterbeite om høsten om det er mulig. Tilleggsføring av dyr på beite bør i størst mulig grad unngås. Skogen rundt lokaliteten bør tynnes kraftig for å redusere skyggeeffekten på vegetasjonen i slåtteeenga. Slåtten her bør også inkludere restaureringsarealet i øst, som med fordel kan slås to ganger per sesong for å utarme jordsmonnet noe her. Om slåtteskjøtsel gjenopptas eller ikke her, vil det uansett være en fordel om et areal rundt asketreet holdes åpent slik at dette kan sees fra stien som krysser lokaliteten. Slike styvingstrær er viktige elementer i det gamle kulturlandskapet på Haugen.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Arealet er en av mange gamle slåtteeenger rundt Haugen. Tunet ligger sentralt mellom disse. I skogkantene, og i tilknytning til mange av engene, finnes større og mindre rydningsrøyser, og flere steder står også gamle styvingstrær av ask. Selv om mange av arealene har vært ute av drift en tid, er det fremdeles sammenheng mellom de aller fleste, slik at Haugen kan sies å være et godt bevart helhetlig kulturlandskap.

VERDIBEGRUNNELSE:

Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015 oppnår lokaliteten middels vekt for areal (ca 0,5 daa). Ellers oppnår den lav vekt på typevariasjon, lav vekt for artsmangfold og middels vekt for rødlistearter ut fra at den eneste påviste rødlistearten er ask (VU). Den oppnår middels til lav vekt på tilstand, først og fremst fordi lokaliteten er åpen mark med lav tresjikt-tetthet og spor etter i alle fall sporadisk slåtteskjøtsel/beite også de senere årene. Gjengroingspreget er imidlertid med å trekke ned. Lokaliteten oppnår også lav vekt på parameteren påvirkning ut fra at den har en typisk ekstensiv bruk, ubetydelig påvirkning fra tekniske inngrep og forurensing, samt at den er lite preget av fremmede arter, samtidig som den har vært ute av drift i lengre tid. For parameteren landskapsøkologi oppnår lokaliteten høy vekt ut fra at den ligger i et helhetlig kulturlandskap med mange andre verdifulle slåtteeenger og artsrike veikanter, i tillegg til forekomster av kulturelementer som

rydningsrøyser og styvingstrær. Ut fra dette oppnår lokaliteten samlet sett verdien Lokalt viktig – C. En verdi som vil styrkes ved en eventuell påvisning av rødlistede og sjeldne arter av beitemarksopp eller insekter og/eller ved restaurering og gjenopptagelse av skjøtselen.

Figur 9. Lokaliteten sett fra sørvest mot nordøst. Arealene lengst bak i bildet inngår i restaureringsarealene. Som en ser, blir gjengroingspreget tydeligere lenger ned i skråningen. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Figur 10. Det store, styvede asketreet er et markant innslag i kanten av lokaliteten, og det er en fordel om dette får stå lysåpent og kan sees fra stien som krysser lokaliteten. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Vedlegg 4 Lok 5 Haugen, Ulvebråtan

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)

Navn på lokaliteten Haugen, Ulvebråtan		Kommune Bærum	Områdenr.
ID i Naturbase NY	Sist registrert i felt av: Solfrid Helene Lien Langmo og Dena Utne		Dato: 11.07.2017
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Hauge, Y. 1953. Bærum verks historie. Mohus, A. 1993. Husmannsplasser i Bærum. Del 3. Lommedalen. Bærum Bibliotek, Bekkestua. Berit Haugen, grunneier			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:
Hovednaturtype: Slåttemark (D01)		100 % andel	Utforminger: Rik slåtteeeng 100 % andel Etter NiN 2.0: Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20)
Tilleggsnaturtyper: Ingen			
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Foto	

Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) -

Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God		Slått		Torvtekt	Frisk/tørr middels baserik eng i lavlandet (G7)
20 – 50 m		Svak	x	Beite	x	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

INNLEDNING

Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo med utgangspunkt i en naturfaglig undersøkelse utført den 11.07.2017 sammen med Dena Utne, begge Bioreg AS. Undersøkelsen ble foretatt på oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, og formålet var inventering av gården Haugen, med tanke på å avklare hvilke verdier som var knyttet til kulturlandskapet på gården. Videre skulle arealer som eventuelt kvalifiserte som utvalgt naturtype slåttemark beskrives og verdisettes, og det skulle utarbeides skjøtselsplaner for lokaliteten(e). Fra tidligere foreligger ingen registreringer i Naturbase fra gården, men det finnes noen registreringer i Artskart, for det meste av fugl, men også noen få av karplanter og insekter. Kartleggingen i 2017 resulterte i registrering av 9 lokaliteter med slåttemark, der 8 av disse fikk verdien Viktig – B, og den siste verdien Lokalt viktig – C. I tillegg er et større areal like nedenfor fjøset å regne som restaureringsareal, og bør dermed skjøttes med tanke på å gjenvinne slåttemarksstruktur og arts mangfold. Alle beskrivelsene er i sin helhet basert på undersøkelsene foretatt i 2017, samt på kilder som gamle kart, bygdebøker og foto, i tillegg til samtaler med dagens grunneier. Alle lokalitetene er beskrevet etter nyeste faktaark for slåttemark fra 2015, samt i henhold til NiN 2.1. I tillegg til slåttemark, inngår i et par av lokalitetene også mindre arealer med engpregede erstatningsbiotoper langs veikantene på gården.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Lokaliteten ligger på Ulvebråtan, et stykke nord for husene på Haugen, en gård som ligger ved den nordlige enden av Burudvannet i Lommedalen i Bærum kommune. Her ligger den i slakt hellende sørvendt terreng omgitt av skog og mer gjengrodd kulturmark på alle kanter. Jordsmonnet later til å være varierende, med friske og tørrere partier i tette mosaikker. Berggrunnen i området beskrives som monzodiorittporfyr (akerittporfyr), mens løsmassene består av humusdekke eller tynt torvdekke over berggrunn (www.ngu.no). Moen (1998) plasserer lokaliteten på grensen mellom sørboreal (SB) og mellomboreal (MB) vegetasjonssone, og i svakt oseanisk vegetasjonsseksjon (O1). Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Lokaliteten er avgrenset som slåttemark av utformingen rik slåtteeeng (100 %). Etter NiN 2.1 er slåttemark en del av T32 semi-naturlig eng, og lokaliteten er i skala 1:5000 for det meste å regne som svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20). Langs gradienten kalkinnhold (KA) ligger lokaliteten etter inndeling i HB 13 på trinn 4 (KA f-g), og hevdintensiteten (HI) er trinn d. Lokaliteten bærer preg av å ha vært uten skjøtsel en stund, men gjeldende hevdform er beite (Y1), da den inntil for få år siden var beitet av dyr som gikk på utmarksbeite i Bærumsmarka. Historisk sett er skjøtselen her likevel en kombinasjon mellom slått (Y2) og beite, samt at arealet lengre tilbake i tid i alle fall delvis også kan ha vært opparbeidet som åker. Slåttemark er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD:

Lokaliteten er dominert av arter som gulaks, engkvein, og sølvbunke. I tillegg finnes arter som grov nattfiol, prestekrage, blåkløkke, hvitveis, firkantperikum, legeveronika, bleikstarr, hvitbladistel, skogstorkenebb, tepperot, rødknapp, knollerteknapp, hårsveve, engknoppurt, skoggråurt, engtjæreblom og skogkløver. I tillegg ble det registrert mer basekrevende arter som hjertegras. I nord finnes et parti med mer hundegras og noe hundekjeks, samt enkelte mindre bestander av einstape. I friskere partier finnes en del enghumleblom og sumphaukeskjegg. Ut mot kantene, og særlig i sør, forekommer en del blåbær og tågebær, og ellers finnes spredt med ung gran i lokaliteten. Rundt lokaliteten står skogen tett, med mye gran, men også bjørk, osp, spisslønn, gråor og ask (VU). En regner med at den del av de grunnlendte partiene innenfor lokaliteten har et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp, samt at det er et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av insekter knyttet til urterike enger.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Tidligere drift: Haugen var opprinnelig husmannsplass under Burud i Lommedalen, men ble kjøpt av husmannen så sent som i 1923 ifølge Mohus (1993). Burud har gnr. 113 i Bærum, og Haugen har fått gårds- og bruksnr. 113/3. Det var daværende bruker, Jørgen Martinsson Haugen som kjøpte plassen til odel og eie i 1923. Selger var Bærum Verk. Haugen ligger noe isolert fra resten av bosettingen i Lommedalen, og nærmere bestemt ligger gården ved nordenden av Burudvannet, mens mye av engarealet ligger spredt i skogen i nærheten. I 1993 ble det antydnet at Haugen hadde et dyrket areal på 30 daa pluss ca 30 daa annen innmark og ca 250 daa skog. I følge Mohus (1993) så ble Burud bosatt i middelalderen. Samme kilde sier at «bu» i gårdsnavnet viser til høybu eller fiskebu trolig ved Burudvannet. Burud ble kjøpt av Anna Krefting i 1683. Det var denne damen som styrte Bærums Verk på den tiden og som vi har sett så eide verket Burud enda i 1923 da Haugen ble kjøpt av brukeren. Hva gjelder bosettingen på Haugen, så har en ikke skriftlige kilder som forteller om tidligere bosetting enn ca 1745, men trolig var plassen ryddet lenge før den tid. Mohus (1993) antyder at Haugen ble ryddet og bosatt før finneinnvandringen i traktene her nord for Burudvannet på 1600-tallet. Husmannen på Haugen hadde trolig flere ben å stå på enn selve plassdriften. Nåværende grunneier Berit Haugen opplyser at plassen i forbindelse med kullkjøring også ble brukt som stoppe- og skjenkested for kullkjørerne (pers. meld), Husdyrholdet i 1865 og 1875 antyder også noe om at de som bodde på Haugen hadde flere bein å stå på. I følge Hauge (1953) så hadde mange av oppsitterne i Lommedalen plikt til å kjøre ved og kull til verket. Dette kan kanskje forklare hvorfor husmannen på Haugen hadde hele to hester i 1875. I 1865 var det riktig nok bare en hest på plassen i tillegg til 2 kyr og 5 sauer. Utsånaden var dette året ¼ tønne bygg, 1 tønne havre og det ble satt ½ tønne poteter. I 1875 var det som nevnt 2 hester på Haugen i tillegg til 3 kyr og 3 sauer. Verd å merke seg er at det dette året ble sådd 10 skålpund gressfrø.

Nyere drift: Nåværende grunneier, Berit Haugen (pers. meld.) omtaler Haugen som et tradisjonelt småbruk med flere dyreslag. Det ble drevet korndyrking frem til på 1950-tallet, og det ble gjødslet med husdyrgjødsel, men aldri med kunstgjødsel. Hest hadde de på bruket frem til midt på 1960-tallet, og hun husker selv at hesten ble brukt både til slått og skogsdrift. Kyr hadde de på Haugen frem til slutten av 1960-tallet, mens sau ble holdt frem til i 1987/88. Også etter at dyrene forsvant fra gården, ble enkelte arealer, inkludert den her omtalte lokaliteten, beitet med hest, samt av beitedyr som gikk i Bærumsmarka. Dette opphørte imidlertid for ca 10 år siden, da det ble slutt på utmarksbeitet her. Hun opplyser videre at de små lappene i skogen gikk ut av drift før engene nærmest husene. De siste årene er imidlertid noen mindre lapper rundt husene igjen skjøttet med slått.

Lokaliteten bærer tydelig preg av gjengroing, og skogen står tett rundt hele enga. Dette skygger delvis ut vegetasjonen. Arter knyttet til skogen, slik som lyng og einstape er ellers i spredning i kantene av lokaliteten. Partivis finnes også oppslag av mer høyvokste arter slik som hundegras og tyrihjel. Også noen av sølvbunketuene begynner å vokse seg store. Likevel vurderer en restaureringspotensialet på lokaliteten som godt da mye av den fortsatt er flat, med jevn struktur og gode forekomster av mange tyngdepunktarter for semi-naturlig eng.

FREMMEDE ARTER:

Ingen registrerte.

KULTURMINNER:

Mellom Ulevebråtan og Bråtan i øst, finnes også et stort, styvet asketre.

SKJØTSEL OG HENSYN

For å gjenopprette og ivareta verdiene som slåttemark, er det viktig at lokaliteten ikke gjødsles, sprøytes eller pløyes. Også ferdsel med tunge kjøretøy i forbindelse med eventuell fremtidig skogsdrift i området eller rydding av lokaliteten, må begrenses til perioder med frossen mark. Videre må lokaliteten ryddes for lauvoppslag og renninger av ask. Lokaliteten må slås seint med påfølgende bakketørking eller hesjing av graset, gjerne i kombinasjon med ekstensivt etterbeite om høsten om det er mulig. Tilleggsføring av dyr på beite bør i størst mulig grad unngås. Skogen rundt lokaliteten bør tynnes kraftig for å redusere skyggevirkningen på vegetasjonen i slåtteenga. Arealer dominert av einstape bør slås to ganger per sesong. Andre arter i disse områdene bør samtidig settes igjen ved første slått. Det samme gjelder for alle unge grantrær.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Arealet er en av mange gamle slåtteenger rundt Haugen. Tunet ligger sentralt mellom disse. I skogkantene, og i tilknytning til mange av engene, finnes større og mindre rydningsrøyser, og flere steder står også gamle styvingstrær av ask. Selv om mange av arealene har vært ute av drift en tid, er det fremdeles sammenheng mellom de aller fleste, slik at Haugen kan sies å være et godt bevart helhetlig kulturlandskap.

VERDIBEGRUNNELSE:

Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt for areal (ca 2,1 daa). Ellers oppnår den middels vekt på typevariasjon, middels vekt for artsmangfold ut fra gode forekomster av tyngdepunktarter for semi-naturlig eng, og lav vekt for rødlistearter ut fra det ut over ask (VU) i kanten av enga, ikke er påvist slike arter. Den oppnår middels vekt på tilstand, først og fremst fordi lokaliteten er åpen mark med lav tresjikt-tetthet og spor etter i alle fall sporadisk slåtteskjøtsel/beite også de senere årene. Gjengroingspreget er imidlertid med å trekke ned. Lokaliteten oppnår lav til middels vekt på parameteren påvirkning ut fra at den har en typisk ekstensiv bruk, ubetydelig påvirkning fra tekniske inngrep og forurensing, samt at den er lite preget av fremmede arter, samtidig som den har vært ute av drift i lengre tid. For parameteren landskapsøkologi oppnår lokaliteten høy vekt ut fra at den ligger i et helhetlig kulturlandskap med mange andre verdifulle slåtteenger og artsrike veikanter, i tillegg til forekomster av kulturelementer som rydningsrøyser og styvingstrær. Ut fra dette oppnår lokaliteten

samlet sett verdien Viktig – B. En verdi som er noe svak, men som vil styrkes ved en eventuell påvisning av rødlistede og sjeldne arter av beitemarksopp eller insekter og/eller ved restaurering og gjenopptagelse av skjøtselen.

Figur 11. På Ulvebråtan finnes tette mosaikker mellom mer og mindre grunnlendte partier. Her ser en også at einstape er i spredning. Mye av den unge grana i kantsonene bør hogges, også på denne lokaliteten. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Vedlegg 5 Lok 6 Haugen, Antensbråtan

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)

Navn på lokaliteten Haugen, Antensbråtan		Kommune Bærum	Områdenr.
ID i Naturbase NY	Sist registrert i felt av: Solfrid Helene Lien Langmo og Dena Utne		Dato: 11.07.2017
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Hauge, Y. 1953. Bærum verks historie. Mohus, A. 1993. Husmannsplasser i Bærum. Del 3. Lommedalen. Bærum Bibliotek, Bekkestua. Berit Haugen, grunneier			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:
Hovednaturtype: Slåttemark (D01)		100 % andel	Utforminger: Rik slåtteeeng Rik slåttefukteng Etter NiN 2.0: Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20) Kalkrik fukteng med klart hevdpreg og gjødselvirkning (T32-C-10)
Tilleggsnaturtyper: Ingen			
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Foto	

Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) -

Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):				Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God		Slått		Torvtekt		Frisk/tørr middels baserik eng i lavlandet (G7) Våt/fuktig middels væringsrik eng (G12)
20 – 50 m		Svak	x	Beite	x	Brenning		
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell		
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling				
		Dårlig		Lauving				

OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

INNLEDNING

Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo med utgangspunkt i en naturfaglig undersøkelse utført den 11.07.2017 sammen med Dena Utne, begge Bioreg AS. Undersøkelsen ble foretatt på oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, og formålet var inventering av gården Haugen, med tanke på å avklare hvilke verdier som var knyttet til kulturlandskapet på gården. Videre skulle arealer som eventuelt kvalifiserte som utvalgt naturtype slåttemark beskrives og verdisettes, og det skulle utarbeides skjøtselsplaner for lokaliteten(e). Fra tidligere foreligger ingen registreringer i Naturbase fra gården, men det finnes noen registreringer i Artskart, for det meste av fugl, men også noen få av karplanter og insekter. Kartleggingen i 2017 resulterte i registrering av 9 lokaliteter med slåttemark, der 8 av disse fikk verdien Viktig – B, og den siste verdien Lokalt viktig – C. I tillegg er et større areal like nedenfor fjøset å regne som restaureringsareal, og bør dermed skjøttes med tanke på å gjenvinne slåttemarksstruktur og artsmangfold. Alle beskrivelsene er i sin helhet basert på undersøkelsene foretatt i 2017, samt på kilder som gamle kart, bygdebøker og foto, i tillegg til samtaler med dagens grunneier. Alle lokalitetene er beskrevet etter nyeste faktaark for slåttemark fra 2015, samt i henhold til NiN 2.1. I tillegg til slåttemark, inngår i et par av lokalitetene også mindre arealer med engpregede erstatningsbiotoper langs veikantene på gården.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Lokaliteten ligger på Antensbråtan, et stykke nordvest for husene på Haugen, en gård som ligger ved den nordlige enden av Burudvannet i Lommedalen i Bærum kommune. Her ligger den i en slakt hellende sørvendt terreng omgitt av skog og mer gjengrodd kulturmark på alle kanter. Jordsmonnet later til å være varierende, med friske og tørrere partier i tette mosaikker, i tillegg til et fuktigere parti i vest der det også renner en liten bekk. Berggrunnen i området beskrives som monzodiorittporfyr (akerittporfyr), mens løsmassene består av humusdekke eller tynt torvdekke over berggrunn (www.ngu.no). Moen (1998) plasserer lokaliteten på grensen mellom sørboreal (SB) og mellomboreal (MB) vegetasjonssone, og i svakt oseanisk vegetasjonsseksjon (O1). Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Lokaliteten er avgrenset som slåttemark av utformingen rik slåtteeeng (90 %), men også med mindre innslag av rik slåttefukteng i nord og vest (ca 10%). Etter NiN 2.1 er slåttemark en del av T32 semi-naturlig eng, og lokaliteten er i skala 1:5000 for det meste å regne som svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20), med innslag av kalkrik fukteng med klart hevdpreg og gjødselvirkning (T32-C-10). Langs gradienten kalkinnhold (KA) ligger lokaliteten etter inndeling i HB 13 på trinn 4 (KA f-g), og hevdintensiteten (HI) er trinn d. Lokaliteten bærer preg av å ha vært uten skjøtsel en stund, men gjeldende hevdform er beite (Y1), da den inntil for få år siden var beitet av dyr som gikk på utmarksbeite i

Bærumsmarka. Historisk sett er skjøtselen her likevel en kombinasjon mellom slått (Y2) og beite, samt at arealet lengre tilbake i tid i alle fall delvis også kan ha vært opparbeidet som åker. Slåttemark er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD:

Lokaliteten er dominert av arter som gulaks, engkvein, og sølvbunke. I tillegg finnes arter som grov nattfiol, prestekrage, blåkløkke, hvitveis, firkantperikum, legeveronika, bleikstarr, hvitbladtistel, skogstorkenebb, tepperot, rødknapp, smalkjempe, beitesvever, knollerteknapp, hårsveve, engknoppurt, skoggråurt, engtjæreblom og skogkløver. I tillegg ble det registrert en mer basekrevende art som hjertegras. I nord finnes et parti med mer hundegras og noe hundekjeks, samt enkelte mindre bestander av einstape. I friskere og fuktigere partier finnes en del enghumleblom, ballblom, gulstarr, korsknapp, åkermynthe, vassmynthe, skogstjerneblom og sumphaukeskjegg. Helt ut mot kanten her forekommer også myske og strutseving. Generelt ut mot kantene, og særlig i sør, forekommer en del blåbær og tågebær, og ellers finnes spredt med ung gran i lokaliteten. I et grunnlendt parti midt i lokaliteten ligger en stor rydningsrøys. Her står et stort hasselkratt. Rundt lokaliteten står skogen tett, med mye gran, men også bjørk, osp, spisslønn, gråor og ask (VU). En regner med at en del av de grunnlendte partiene innenfor lokaliteten har et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp, samt at det er et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av insekter knyttet til urterike enger.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Tidligere drift: Haugen var opprinnelig husmannsplass under Burud i Lommedalen, men ble kjøpt av husmannen så sent som i 1923 ifølge Mohus (1993). Burud har gnr. 113 i Bærum, og Haugen har fått gårds- og bruksnr. 113/3. Det var daværende bruker, Jørgen Martinsson Haugen som kjøpte plassen til odel og eie i 1923. Selger var Bærum Verk. Haugen ligger noe isolert fra resten av bosettingen i Lommedalen, og nærmere bestemt ligger gården ved nordenden av Burudvannet, mens mye av engarealet ligger spredt i skogen i nærheten. I 1993 ble det antydnet at Haugen hadde et dyrket areal på 30 daa pluss ca 30 daa annen innmark og ca 250 daa skog. I følge Mohus (1993) så ble Burud bosatt i middelalderen. Samme kilde sier at «bu» i gårdsnavnet viser til høybu eller fiskebu trolig ved Burudvannet. Burud ble kjøpt av Anna Krefting i 1683. Det var denne damen som styrte Bærums Verk på den tiden og som vi har sett så eide verket Burud enda i 1923 da Haugen ble kjøpt av brukeren. Hva gjelder bosettingen på Haugen, så har en ikke skriftlige kilder som forteller om tidligere bosetting enn ca 1745, men trolig var plassen ryddet lenge før den tid. Mohus (1993) antyder at Haugen ble ryddet og bosatt før finneinnvandringen i traktene her nord for Burudvannet på 1600-tallet. Husmannen på Haugen hadde trolig flere ben å stå på enn selve plassdriften. Nåværende grunneier Berit Haugen (pers. meld), opplyser at plassen i forbindelse med kullkjøring også ble brukt som stoppe- og skjenkested for kullkjørerne. Husdyrholdet i 1865 og 1875 antyder også noe om at de som bodde på Haugen hadde flere bein å stå på. I følge Hauge (1953) så hadde mange av oppsitterne i Lommedalen plikt til å kjøre ved og kull til verket. Dette kan kanskje forklare hvorfor husmannen på Haugen hadde hele to hester i 1875. I 1865 var det riktig nok bare en hest på plassen i tillegg til 2 kyr og 5 sauer. Utsånaden var dette året ¼ tønne bygg, 1 tønne havre og det ble satt ½ tønne poteter. I 1875 var det som nevnt 2 hester på Haugen i tillegg til 3 kyr og 3 sauer. Verd å merke seg er at det dette året ble sådd 10 skålpund gressfrø.

Nyere drift: Nåværende grunneier, Berit Haugen (pers. meld.) omtaler Haugen som et tradisjonelt småbruk med flere dyreslag. Det ble drevet korndyrking frem til på 1950-tallet, og det ble gjødslet med husdyrgjødsel, men aldri med kunstgjødsel. Hest hadde de på bruket frem til midt på 1960-tallet, og hun husker selv at hesten ble brukt både til slått og skogsdrift. Kyr hadde de på Haugen frem til slutten av 1960-tallet, mens sau ble holdt frem til i 1987/88. Også etter at dyrene forsvant fra gården, ble enkelte arealer, inkludert den her omtalte lokaliteten, beitet med hest, samt av beitedyr som gikk i Bærumsmarka. Dette opphørte imidlertid for ca 10 år siden, da det ble slutt på utmarksbeitet her. Hun opplyser videre at de små lappene i skogen gikk ut av drift før engene nærmest husene. De siste årene er imidlertid noen mindre lapper rundt husene igjen skjøttet med slått.

Lokaliteten bærer tydelig preg av gjengroing, og skogen står tett rundt hele enga. Dette skygger delvis ut vegetasjonen. Arter knyttet til skogen, slik som lyng og einstape er ellers i spredning i kantene av lokaliteten. Partivis finnes også oppslag av mer høyvokste arter slik som hundegras og tyrihjel. Også noen av sølvbunkeuene begynner å vokse seg store. Likevel vurderer en restaureringspotensialet på lokaliteten som godt da mye av den fortsatt er flat, med jevn struktur og gode forekomster av mange tyngdepunkter for semi-naturlig eng.

FREMMEDE ARTER:

Vårpengeurt, rødhyll i en rydningsrøys

KULTURMINNER:

Stor rydningsrøys midt i lokaliteten. Også sør for denne finnes mindre rydningsrøys. Mellom Ulvebråtan og Bråtan i øst, finnes også et stort, styvet asketre.

SKJØTSEL OG HENSYN

For å gjenopprette og ivareta verdiene som slåttemark, er det viktig at lokaliteten ikke gjødsles, sprøytes eller pløyes. Også ferdsl med tunge kjøretøy i forbindelse med eventuell fremtidig skogsdrift i området eller rydding av lokaliteten, må begrenses til perioder med frossen mark. Videre må lokaliteten ryddes for lauvoppslag og renninger av ask. Lokaliteten må slås seint med påfølgende bakketørring eller hesjing av graset, gjerne i kombinasjon med ekstensivt etterbeite om høsten om det er mulig. Tilleggsføring av dyr på beite bør i størst mulig grad unngås. Skogen rundt lokaliteten bør tynnes kraftig for å redusere skyggeeffekten på vegetasjonen i slåtteeenga. Arealer dominert av einstape bør slås to ganger per sesong. Andre arter i disse områdene bør samtidig settes igjen ved første slått. Videre bør rødhyll innenfor lokaliteten fjernes. Det samme gjelder for alle unge grantrær. Også et dødt grantre som har falt inn på lokaliteten i sør bør fjernes.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Arealet er en av mange gamle slåtteeenger rundt Haugen. Tunet ligger sentralt mellom disse. I skogkantene, og i tilknytning til mange av engene, finnes større og mindre rydningsrøys, og flere steder står også gamle styvingstrær av ask. Selv om mange av arealene har vært ute av drift en tid, er det fremdeles sammenheng mellom de aller fleste, slik at Haugen kan sies å være et godt bevart helhetlig kulturlandskap.

VERDIBEGRUNNELSE:

Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt for areal (ca 5,1 daa). Ellers oppnår den middels vekt på typevariasjon, middels vekt for artsmangfold ut fra gode forekomster av tyngdepunkter for semi-naturlig eng, og lav vekt for rødlistearter ut fra det ut over ask (VU) i kanten av enga, ikke er påvist slike arter. Den oppnår middels vekt på tilstand, først og fremst fordi lokaliteten er åpen mark

med lav tresjikt-tetthet og spor etter i alle fall sporadisk slåtteskjøtsel/beite også de senere årene. Gjengroingspreget er imidlertid med å trekke ned. Lokaliteten oppnår lav til middels vekt på parameteren påvirkning ut fra at den har en typisk ekstensiv bruk, ubetydelig påvirkning fra tekniske inngrep og forurensing, samt at den er lite preget av fremmede arter, samtidig som den har vært ute av drift i lengre tid. For parameteren landskapsøkologi oppnår lokaliteten høy vekt ut fra at den ligger i et helhetlig kulturlandskap med mange andre verdifulle slåtteenger og artsrike veikanter, i tillegg til forekomster av kulturelementer som rydningsrøyser og styvingstrær. Ut fra dette oppnår lokaliteten samlet sett verdien Viktig – B. En verdi som er noe svak, men som vil styrkes ved en eventuell påvisning av rødlistede og sjeldne arter av beitemarksopp eller insekter og/eller ved restaurering og gjenopptagelse av skjøtselen.

Figur 12. Sentrale deler av lokaliteten sett fra vest mot øst. Som en ser er her mye ung lauvskog i kantene som med fordel kan fjernes. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Figur 13. Vegetasjonen innenfor lokaliteten varierer mye over korte avstander. Her er partier med sølvbunke i tette mosaikker med områder der det blant annet vokser knollerteknapp, tiriltunge og legeveronika. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2

Vedlegg 6 Lok 7 Haugen, Vestekra øvre

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)

Navn på lokaliteten Haugen, Vestekra øvre		Kommune Bærum	Områdenr.
ID i Naturbase NY	Sist registrert i felt av: Solfrid Helene Lien Langmo og Dena Utne		Dato: 11.07.2017
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Hauge, Y. 1953. Bærum verks historie. Mohus, A. 1993. Husmannsplasser i Bærum. Del 3. Lommedalen. Bærum Bibliotek, Bekkestua. Berit Haugen, grunneier			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:
Hovednaturtype: Slåttemark (D01)		100 % andel	Utforminger: Rik slåtteeeng 100 % andel
Tilleggsnaturtyper: Ingen		Etter NiN 2.0: Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20)	
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Foto	
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) -			

Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):				Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God		Slått		Torvtekt		Frisk/tørr middels baserik eng i lavlandet (G7)
20 – 50 m		Svak	x	Beite	x	Brenning		
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell		
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling				
		Dårlig		Lauving				

OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

INNLEDNING

Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo med utgangspunkt i en naturfaglig undersøkelse utført den 11.07.2017 sammen med Dena Utne, begge Bioreg AS. Undersøkelsen ble foretatt på oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, og formålet var inventering av gården Haugen, med tanke på å avklare hvilke verdier som var knyttet til kulturlandskapet på gården. Videre skulle arealer som eventuelt kvalifiserte som utvalgt naturtype slåttemark beskrives og verdisettes, og det skulle utarbeides skjøtselsplaner for lokaliteten(e). Fra tidligere foreligger ingen registreringer i Naturbase fra gården, men det finnes noen registreringer i Artskart, for det meste av fugl, men også noen få av karplanter og insekter. Kartleggingen i 2017 resulterte i registrering av 9 lokaliteter med slåttemark, der 8 av disse fikk verdien Viktig – B, og den siste verdien Lokalt viktig – C. I tillegg er et større areal like nedenfor fjøset å regne som restaureringsareal, og bør dermed skjøttes med tanke på å gjenvinne slåttemarksstruktur og arts mangfold. Alle beskrivelsene er i sin helhet basert på undersøkelsene foretatt i 2017, samt på kilder som gamle kart, bygdebøker og foto, i tillegg til samtaler med dagens grunneier. Alle lokalitetene er beskrevet etter nyeste faktaark for slåttemark fra 2015, samt i henhold til NiN 2.1. I tillegg til slåttemark, inngår i et par av lokalitetene også mindre arealer med engpregede erstatningsbiotoper langs veikantene på gården.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Lokaliteten ligger øverst på Vestenga, et stykke sørvest for husene på Haugen, en gård som ligger ved den nordlige enden av Burudvannet i Lommedalen i Bærum kommune. Her ligger den i slakt hellende østvendt terreng omgitt av skog og mer gjengrodd kulturmark på alle kanter. Jordsmonnet på enga later for det meste til å være tykt og med god markfuktighet (frisk eng). Berggrunnen i området beskrives som monzodiorittporfyr (akerittporfyr), mens løsmassene består av humusdekke eller tynt torvdekke over berggrunn (www.ngu.no). Moen (1998) plasserer lokaliteten på grensen mellom sørboreal (SB) og mellomboreal (MB) vegetasjonssone, og i svakt oseanisk vegetasjonsseksjon (O1). Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Lokaliteten er avgrenset som slåttemark av utformingen rik slåtteeeng (100 %). Etter NiN 2.1 er slåttemark en del av T32 semi-naturlig eng, og lokaliteten er i skala 1:5000 for det meste å regne som svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20). Langs gradienten kalkinnhold (KA) ligger lokaliteten etter inndeling i HB 13 på trinn 4 (KA f-g), og hevdintensiteten (HI) er trinn d. Lokaliteten bærer preg av å ha vært uten skjøtsel en stund, men gjeldende hevdform er beite (Y1), da den inntil for få år siden var beitet av dyr som gikk på utmarksbeite i Bærumsmarka. Historisk sett er skjøtselen her likevel en kombinasjon mellom slått (Y2) og beite, samt at arealet lengre tilbake i tid i alle fall delvis også kan ha vært opparbeidet som åker. Slåttemark er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD:

Lokaliteten er dominert av arter som gulaks, engkvein, hvitbladtistel, enghumleblom og sølvbunke. I tillegg finnes arter som grov nattfiol, prestekrage, blåklomme, hvitveis, firkantperikum, legeveronika, bleikstarr, finnskjepp, skogstorkenebb, tepperot, smalkjempe, beitesvever, knollerteknapp, hårsveve, engknoppurt, ballblom, skoggråurt, rødknapp, engtjæreblom og skogkløver. I tillegg finnes en del unge graner og noe einstape i sør. Rundt lokaliteten står skogen tett, med mye gran, men også bjørk, osp, spisslønn, gråor og ask (VU). En regner med at det aller meste av lokaliteten har et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp, samt at det er et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av insekter knyttet til urterike enger.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Tidligere drift: Haugen var opprinnelig husmannsplass under Burud i Lommedalen, men ble kjøpt av husmannen så sent som i 1923 ifølge Mohus (1993). Burud har gnr. 113 i Bærum, og Haugen har fått gårds- og bruksnr. 113/3. Det var daværende bruker, Jørgen Martinsson Haugen som kjøpte plassen til odel og eie i 1923. Selger var Bærum Verk. Haugen ligger noe isolert fra resten av bosettingen i Lommedalen, og nærmere bestemt ligger gården ved nordenden av Burudvannet, mens mye av engarealet ligger spredt i skogen i nærheten. I 1993 ble det antydnet at Haugen hadde et dyrket areal på 30 daa pluss ca 30 daa annen innmark og ca 250 daa skog. I følge Mohus (1993) så ble Burud bosatt i middelalderen. Samme kilde sier at «bu» i gårdsnavnet viser til høybu eller fiskebu trolig ved Burudvannet. Burud ble kjøpt av Anna Krefting i 1683. Det var denne damen som styrte Bærums Verk på den tiden og som vi har sett så eide verket Burud enda i 1923 da Haugen ble kjøpt av brukeren. Hva gjelder bosettingen på Haugen, så har en ikke skriftlige kilder som forteller om tidligere bosetting enn ca 1745, men trolig var plassen ryddet lenge før den tid. Mohus (1993) antyder at Haugen ble ryddet og bosatt før finneinnvandringen i traktene her nord for Burudvannet på 1600-tallet. Husmannen på Haugen hadde trolig flere ben å stå på enn selve plassdriften. Nåværende grunneier Berit Haugen (pers. meld), opplyser at plassen i forbindelse med kullkjøring også ble brukt som stoppe- og skjenkested for kullkjørerne. Husdyrholdet i 1865 og 1875 antyder også noe om at de som bodde på Haugen hadde flere bein å stå på. I følge Hauge (1953) så hadde mange av oppsitterne i Lommedalen plikt til å kjøre ved og kull til verket. Dette kan kanskje forklare hvorfor husmannen på Haugen hadde hele to hester i 1875. I 1865 var det riktig nok bare en hest på plassen i tillegg til 2 kyr og 5 sauer. Utsånaden var dette året ¼ tønne bygg, 1 tønne havre og det ble satt ½ tønne poteter. I 1875 var det som nevnt 2 hester på Haugen i tillegg til 3 kyr og 3 sauer. Verd å merke seg er at det dette året ble sådd 10 skålpund gressfrø.

Nyere drift: Nåværende grunneier, Berit Haugen (pers. meld.) omtaler Haugen som et tradisjonelt småbruk med flere dyreslag. Det ble drevet korndyrking frem til på 1950-tallet, og det ble gjødslet med husdyrgjødsel, men aldri med kunstgjødsel. Hest hadde de på bruket frem til midt på 1960-tallet, og hun husker selv at hesten ble brukt både til slått og skogsdrift. Kyr hadde de på Haugen frem til slutten av 1960-tallet, mens sau ble holdt frem til i 1987/88. Også etter at dyrene forsvant fra gården, ble enkelte arealer, inkludert den her omtalte lokaliteten, beitet med hest, samt av beitedyr som gikk i Bærumsmarka. Dette opphørte imidlertid for ca 10 år siden, da det ble slutt på utmarksbeitet her. Hun opplyser videre at de små lappene i skogen gikk ut av drift før engene nærmest husene. De siste årene er imidlertid noen mindre lapper rundt husene igjen skjøttet med slått.

Lokaliteten bærer noe preg av gjengroing, og skogen står tett rundt hele enga. Dette skygger delvis ut vegetasjonen. Arter knyttet til skogen, slik som lyng og einstape er ellers i spredning i kantene av lokaliteten. Likevel vurderer en restaureringspotensialet på lokaliteten som godt da mye av den fortsatt er flat, med jevn struktur og gode forekomster av mange tyngdepunktarter for semi-naturlig eng. Enkelte yngre bjørketrær er fjernet i løpet av de senere årene.

FREMMEDE ARTER:

Vårpengeurt.

KULTURMINNER:

I skråningen øst for lokaliteten ligger en stor rydningsrøys.

SKJØTSEL OG HENSYN

For å gjenopprette og ivareta verdiene som slåttemark, er det viktig at lokaliteten ikke gjødsles, sprøytes eller pløyes. Også ferdsel med tunge kjøretøy i forbindelse med eventuell fremtidig skogsdrift i området eller rydding av lokaliteten, må begrenses til perioder med frossen mark. Videre må lokaliteten ryddes for lauvoppslag og ung gran. Lokaliteten må slås seint med påfølgende bakkedørking eller hesjing av gras, gjerne i kombinasjon med ekstensivt etterbeite om høsten om det er mulig. Tilleggsføring av dyr på beite bør i størst mulig grad unngås. Skogen rundt lokaliteten bør tynnes kraftig for å redusere skyggeeffekten på vegetasjonen i slåtteeenga. I øst bør det hogges såpass mye at sammenhengen mellom Vestekra øvre og nedre gjenoppsettes. Arealer i sør dominert av einstape bør slås to ganger per sesong. Andre arter i disse områdene bør samtidig settes igjen ved første slått.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Arealet er en av mange gamle slåtteeenger rundt Haugen. Tunet ligger sentralt mellom disse. I skogkantene, og i tilknytning til mange av engene, finnes større og mindre rydningsrøys, og flere steder står også gamle styvingstrær av ask. Selv om mange av arealene har vært ute av drift en tid, er det fremdeles sammenheng mellom de aller fleste, slik at Haugen kan sies å være et godt bevart helhetlig kulturlandskap.

VERDIBEGRUNNELSE:

Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt for areal (ca 1,3daa). Ellers oppnår den lav vekt på typevariasjon, middels vekt for artsmangfold ut fra gode forekomster av tyngdepunktarter for semi-naturlig eng, og lav til middels vekt for rødlistearter fordi bare ask (VU) er påvist i eller nær lokaliteten. Den oppnår middels vekt på tilstand, først og fremst fordi lokaliteten er åpen mark med lav tresjiktetthet og spor etter i alle fall sporadisk slåtteskjøtsel/beite også de senere årene. Gjengroingspreget er imidlertid med å trekke ned. Lokaliteten oppnår middels vekt på parameteren påvirkning ut fra at den har en typisk ekstensiv bruk, ubetydelig påvirkning fra tekniske inngrep og forurensing, samt at den er lite preget av fremmede arter, samtidig som den har vært ute av drift i lengre tid. At det i løpet av de senere år er fjernet enkelte unge bjørketrær er med å trekke verdien noe opp. For parameteren landskapsøkologi oppnår lokaliteten høy vekt fordi den ligger i et helhetlig kulturlandskap med mange andre verdifulle slåtteeenger og artsrike veikanter, i tillegg til forekomster av kulturelementer som rydningsrøys og styvingstrær. Ut fra dette oppnår lokaliteten samlet sett verdien Viktig – B. En verdi som kan styrkes ved en eventuell påvisning av rødlistede og sjeldne arter av beitemarksopp eller insekter og/eller ved restaurering og gjenopptagelse av skjøtselen.

Figur 14. Haugen, Vestekra øvre. Det meste av lokaliteten sett fra nord mot sør. Her ser en stubbene etter de bjørkene som er fjernet de senere årene, samt noe ung gran og et parti med einstape i sør. Også rundt denne lokaliteten bør skogen tynnes. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017

Figur 15. Rydningsrøys øst for lokaliteten. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Vedlegg 7 Lok 8 Haugen, Vestekra nedre

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)

Navn på lokaliteten Haugen, Vestekra nedre		Kommune Bærum	Områdenr.
ID i Naturbase NY	Sist registrert i felt av: Solfrid Helene Lien Langmo og Dena Utne		Dato: 11.07.2017
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Hauge, Y. 1953. Bærum verks historie. Mohus, A. 1993. Husmannsplasser i Bærum. Del 3. Lommedalen. Bærum Bibliotek, Bekkestua. Berit Haugen, grunneier			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:
Hovednaturtype: Slåttemark (D01)		100 % andel	Utforminger: Rik slåtteeeng Slåttefukteng Etter NiN 2.0: Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20) Kalkrik fukteng med klart hevdpreg og gjødselvirkning (T32-C-10)
Tilleggsnaturtyper: Ingen			60 % andel 40 % andel
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Foto	

Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) -

Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God		Slått		Torvtekt	Frisk/tørr middels baserik eng i lavlandet (G7) Våt/fuktig middels næringsrik eng (G12)
20 – 50 m		Svak	x	Beite	x	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

INNLEDNING

Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo med utgangspunkt i en naturfaglig undersøkelse utført den 11.07.2017 sammen med Dena Utne, begge Bioreg AS. Undersøkelsen ble foretatt på oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, og formålet var inventering av gården Haugen, med tanke på å avklare hvilke verdier som var knyttet til kulturlandskapet på gården. Videre skulle arealer som eventuelt kvalifiserte som utvalgt naturtype slåttemark beskrives og verdisettes, og det skulle utarbeides skjøtselsplaner for lokaliteten(e). Fra tidligere foreligger ingen registreringer i Naturbase fra gården, men det finnes noen registreringer i Artskart, for det meste av fugl, men også noen få av karplanter og insekter. Kartleggingen i 2017 resulterte i registrering av 9 lokaliteter med slåttemark, der 8 av disse fikk verdien Viktig – B, og den siste verdien Lokalt viktig – C. I tillegg er et større areal like nedenfor fjøset å regne som restaureringsareal, og bør dermed skjøttes med tanke på å gjenvinne slåttemarksstruktur og artsmangfold. Alle beskrivelsene er i sin helhet basert på undersøkelsene foretatt i 2017, samt på kilder som gamle kart, bygdebøker og foto, i tillegg til samtaler med dagens grunneier. Alle lokalitetene er beskrevet etter nyeste faktaark for slåttemark fra 2015, samt i henhold til NiN 2.1. I tillegg til slåttemark, inngår i et par av lokalitetene også mindre arealer med engpregede erstatningsbiotoper langs veikantene på gården.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Lokaliteten ligger nederst på Vestenga, et stykke sørvest for husene på Haugen, en gård som ligger ved den nordlige enden av Burudvannet i Lommedalen i Bærum kommune. Lokaliteten inkluderer også et areal langs veien opp mot tunet på Haugen, samt et par mindre deler av en eng omtalt som Krokekra på et kart over gården. Det meste av enga ligger i svakt hellende østvendt terreng. I sør flater den noe ut, og den er omgitt av skog og mer gjengrodd kulturmark på alle kanter, foruten i øst, der den er avgrenset av veien som går opp til gården. Jordsmonnet på enga later for det meste til å være tykt og med god markfuktighet (frisk eng). Berggrunnen i området beskrives som monzodiorittporfyr (akerittporfyr), mens løsmassene består av humusdekke eller tynt torvdekke over berggrunn (www.ngu.no). Moen (1998) plasserer lokaliteten på grensen mellom sørboreal (SB) og mellomboreal (MB) vegetasjonssone, og i svakt oseanisk vegetasjonsseksjon (O1). Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Lokaliteten er avgrenset som slåttemark av utformingene rik slåtteeeng (60 %) og rik slåttefukteng (40 %), der slåttefuktenga i stor grad forekommer i sør. Etter NiN 2.1 er slåttemark en del av T32 semi-naturlig eng, og lokaliteten er i skala 1:5000 for det meste å regne som svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20), mens de fuktige partiene er å regnes som kalkrik fukteng med klart hevdpreg og gjødselvirkning (T32-C-10). Langs gradienten kalkinnhold (KA) ligger lokaliteten etter inndeling i HB 13 på trinn 4 (KA f-g), og hevdintensiteten (HI) er trinn d.

Lokaliteten bærer preg av å ha vært uten skjøtsel en stund, men gjeldende hevdform er beite (Y1), da den inntil for få år siden var beitet av dyr som gikk på utmarksbeite i Bærumsmarka. Historisk sett er skjøtselen her likevel en kombinasjon mellom slått (Y2) og beite, samt at arealet lengre tilbake i tid i alle fall delvis også kan ha vært opparbeidet som åker. Slåttemark er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD:

Lokaliteten er dominert av arter som gulaks, engkvein, og sølvbunke. I tillegg finnes arter som grov nattfiol, prestekrage, blåklokke, hvitveis, firkantperikum, legeveronika, bleikstarr, skogstorkenebb, tepperot, smalkjempe, beitesvever, rødknapp, knollerteknapp, hårsveve, engknoppurt, skoggråurt, engtjæreblom og skogkløver. Alle de nevnte artene finnes også langs veikanten innenfor lokaliteten, samt på de to mindre arealene av Krokekra som er inkludert i lokaliteten. På disse flekkene er det imidlertid også noe einstape. I den sørligste og fuktigste delen på selve Vestenga, er det dominans av hvitbladtistel, enghumbleblom, ballblom og mjørdurt. I tillegg finnes en del unge graner spredt i det meste av lokaliteten. Rundt lokaliteten står skogen tett, med mye gran, men også bjørk, osp, spisslønn, gråor og ask (VU). En regner med at det aller meste av lokaliteten har et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp, samt at det er et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av insekter knyttet til urterike enger.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Tidligere drift: Haugen var opprinnelig husmannsplass under Burud i Lommedalen, men ble kjøpt av husmannen så sent som i 1923 ifølge Mohus (1993). Burud har gnr. 113 i Bærum, og Haugen har fått gårds- og bruksnr. 113/3. Det var daværende bruker, Jørgen Martinsson Haugen som kjøpte plassen til odel og eie i 1923. Selger var Bærum Verk. Haugen ligger noe isolert fra resten av bosettingen i Lommedalen, og nærmere bestemt ligger gården ved nordenden av Burudvannet, mens mye av engarealet ligger spredt i skogen i nærheten. I 1993 ble det antydnet at Haugen hadde et dyrket areal på 30 daa pluss ca 30 daa annen innmark og ca 250 daa skog. I følge Mohus (1993) så ble Burud bosatt i middelalderen. Samme kilde sier at «bu» i gårdsnavnet viser til høybu eller fiskebu trolig ved Burudvannet. Burud ble kjøpt av Anna Krefting i 1683. Det var denne damen som styrte Bærums Verk på den tiden og som vi har sett så eide verket Burud enda i 1923 da Haugen ble kjøpt av brukeren. Hva gjelder bosettingen på Haugen, så har en ikke skriftlige kilder som forteller om tidligere bosetting enn ca 1745, men trolig var plassen ryddet lenge før den tid. Mohus (1993) antyder at Haugen ble ryddet og bosatt før finneinnvandringen i traktene her nord for Burudvannet på 1600-tallet. Husmannen på Haugen hadde trolig flere ben å stå på enn selve plassdriften. Nåværende grunneier Berit Haugen (pers. meld.), opplyser at plassen i forbindelse med kullkjøring også ble brukt som stoppe- og skjenkested for kullkjørerne. Husdyrholdet i 1865 og 1875 antyder også noe om at de som bodde på Haugen hadde flere bein å stå på. I følge Hauge (1953) så hadde mange av oppsitterne i Lommedalen plikt til å kjøre ved og kull til verket. Dette kan kanskje forklare hvorfor husmannen på Haugen hadde hele to hester i 1875. I 1865 var det riktig nok bare en hest på plassen i tillegg til 2 kyr og 5 sauer. Utsånaden var dette året ¼ tønne bygg, 1 tønne havre og det ble satt ½ tønne poteter. I 1875 var det som nevnt 2 hester på Haugen i tillegg til 3 kyr og 3 sauer. Verd å merke seg er at det dette året ble sådd 10 skålpund gressfrø.

Nyere drift: Nåværende grunneier, Berit Haugen (pers. meld.) omtaler Haugen som et tradisjonelt småbruk med flere dyreslag. Det ble drevet korndyrking frem til på 1950-tallet, og det ble gjødslet med husdyrgjødsel, men aldri med kunstgjødsel. Hest hadde de på bruket frem til midt på 1960-tallet, og hun husker selv at hesten ble brukt både til slått og skogsdrift. Kyr hadde de på Haugen frem til slutten av 1960-tallet, mens sau ble holdt frem til i 1987/88. Også etter at dyrene forsvant fra gården, ble enkelte arealer, inkludert den her omtalte lokaliteten, beitet med hest, samt av beitedyr som gikk i Bærumsmarka. Dette opphørte imidlertid for ca 10 år siden, da det ble slutt på utmarksbeitet her. Hun opplyser videre at de små lappene i skogen gikk ut av drift før engene nærmest husene. De siste årene er imidlertid noen mindre lapper rundt husene igjen skjøttet med slått.

Lokaliteten bærer noe preg av gjengroing, og skogen står tett rundt hele enga. Dette skygger delvis ut vegetasjonen. Arter knyttet til skogen, slik som lyng og einstape er ellers i spredning i kantene av lokaliteten. Partivis finnes også oppslag av mer høyvokste arter slik som hundegras, mjørdurt og tyrihjel. Likevel vurderer en restaureringspotensialet på lokaliteten som godt da mye av den fortsatt er flat, med jevn struktur og gode forekomster av mange tyngdepunktarter for semi-naturlig eng. Enkelte unge bjørke- og grantrær er fjernet i løpet av de senere årene. De arealene av Krokekra som er inkludert i lokaliteten fremstår som mindre gjengrodd enn resten av lokaliteten.

FREMMEDE ARTER:

Vårpengeurt.

KULTURMINNER:

Litt sør for lokaliteten står en gammel styvet ask (VU). Denne er i dag omkranset av tett granskog.

SKJØTSEL OG HENSYN

For å gjenopprette og ivareta verdiene som slåttemark, er det viktig at lokaliteten ikke gjødsles, sprøytes eller pløyes. Også ferdsel med tunge kjøretøy i forbindelse med eventuell fremtidig skogsdrift i området eller rydding av lokaliteten, må begrenses til perioder med frossen mark. Videre må lokaliteten ryddes for lauvoppslag og ung gran. Lokaliteten må slås seint med påfølgende bakketørring eller hesjing av graset, gjerne i kombinasjon med ekstensivt etterbeite om høsten om det er mulig. Tilleggsføring av dyr på beite bør i størst mulig grad unngås. Skogen rundt lokaliteten bør tynnes kraftig for å redusere skyggeeffekten på vegetasjonen i slåtteeenga. I vest bør det hogges såpass mye at sammenhengen mellom Vestekra øvre og nedre gjenopprettes.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Arealet er en av mange gamle slåtteeenger rundt Haugen. Tunet ligger sentralt mellom disse. I skogkantene, og i tilknytning til mange av engene, finnes større og mindre rydningsrøyser, og flere steder står også gamle styvingstrær av ask. Selv om mange av arealene har vært ute av drift en tid, er det fremdeles sammenheng mellom de aller fleste, slik at Haugen kan sies å være et godt bevart helhetlig kulturlandskap.

VERDIBEGRUNNELSE:

Etter faktaark for slåttemark fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt for areal (ca 7,1 daa). Ellers oppnår den middels på typevariasjon, middels vekt for artsmangfold ut fra gode forekomster av tyngdepunktarter for semi-naturlig eng, og lav til middels vekt for rødlistearter fordi at det utenom ask (VU) i kanten av enga, ikke er påvist slike arter. Den oppnår middels vekt på tilstand, først og fremst fordi lokaliteten er åpen mark med lav tresjikt-tetthet og spor etter i alle fall sporadisk slåtteskjøtsel/beite også de senere årene. Gjengroingspreget er imidlertid med å

trekke ned. Lokaliteten oppnår middels vekt på parameteren påvirkning ut fra at den har en typisk ekstensiv bruk, ubetydelig påvirkning fra tekniske inngrep og forurensing, samt at den er lite preget av fremmede arter, samtidig som den har vært ute av drift i lengre tid. At det i løpet av de senere år er fjernet enkelte unge bjørketrær er med å trekke verdien noe opp. For parameteren landskapsøkologi oppnår lokaliteten høy vekt fordi den ligger i et helhetlig kulturlandskap med mange andre verdifulle slåtteenger og artsrike veikanter, i tillegg til forekomster av kulturelementer som rydningsrøyser og styvingstrær. Ut fra dette oppnår lokaliteten samlet sett verdien Viktig – B. En verdi som kan styrkes ved en eventuell påvisning av rødlistede og sjeldne arter av beitemarksopp eller insekter og/eller ved restaurering og gjenopptagelse av skjøtselen.

Figur 16. De sentrale delene av lokaliteten sett fra vest mot øst. Som en ser, er det et visst gjengroingspreg til tross for at enga er åpen. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Figur 17. Et av de mindre arealene på Krokekra som er inkludert i lokaliteten Haugen, Vestekra nedre. Her ser en at denne delen av lokaliteten er noe tydeligere preget av slåtte-skjøtsel ev. beite også i nyere tid sammenlignet med arealene som ligger med spredt i skogen. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Vedlegg 8 Lok 9 Haugen, Meddagshvila

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)

Navn på lokaliteten Haugen, Meddagshvila		Kommune Bærum	Områdenr.
ID i Naturbase NY	Sist registrert i felt av: Solfrid Helene Lien Langmo og Dena Utne		Dato: 11.07.2017
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige) Hauge, Y. 1953. Bærum verks historie. Mohus, A. 1993. Husmannsplasser i Bærum. Del 3. Lommedalen. Bærum Bibliotek, Bekkestua. Berit Haugen, grunneier			Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:
Hovednaturtype: Slåttemark (D01)		80 % andel	Utforminger: Rik slåtteeeng 80 % andel Veg- og jernbanekant 20 % Etter NiN 2.0: Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20) Englignende sterkt endret mark (T41-C-1)
Tilleggsnaturtyper: Engpreget erstatningsbotoptop		20 % andel	
Verdi (A, B, C): B		Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.) Foto	

Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11) -

Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):			Vegetasjonstyper:
< 20 m	x	God		Slått		Torvtekt	Frisk/tørr middels baserik eng i lavlandet (G7)
20 – 50 m		Svak	x	Beite	x	Brenning	
50-100 m		Ingen		Pløying		Park/hagestell	
> 100 m		Gjengrodd		Gjødsling			
		Dårlig		Lauving			

OMRÅDEBESKRIVELSE (For Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplanen)

INNLEDNING

Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo med utgangspunkt i en naturfaglig undersøkelse utført den 11.07.2017 sammen med Dena Utne, begge Bioreg AS. Undersøkelsen ble foretatt på oppdrag fra Fylkesmannen i Oslo og Akershus, og formålet var inventering av gården Haugen, med tanke på å avklare hvilke verdier som var knyttet til kulturlandskapet på gården. Videre skulle arealer som eventuelt kvalifiserte som utvalgt naturtype slåttemark beskrives og verdisettes, og det skulle utarbeides skjøtselsplaner for lokaliteten(e). Fra tidligere foreligger ingen registreringer i Naturbase fra gården, men det finnes noen registreringer i Artskart, for det meste av fugl, men også noen få av karplanter og insekter. Kartleggingen i 2017 resulterte i registrering av 9 lokaliteter med slåttemark, der 8 av disse fikk verdien Viktig – B, og den siste verdien Lokalt viktig – C. I tillegg er et større areal like nedenfor fjøset å regne som restaureringsareal, og bør dermed skjøttes med tanke på å gjenvinne slåttemarksstruktur og arts mangfold. Alle beskrivelsene er i sin helhet basert på undersøkelsene foretatt i 2017, samt på kilder som gamle kart, bygdebøker og foto, i tillegg til samtaler med dagens grunneier. Alle lokalitetene er beskrevet etter nyeste faktaark for slåttemark fra 2015, samt i henhold til NiN 2.1. I tillegg til slåttemark, inngår i et par av lokalitetene også mindre arealer med engpregede erstatningsbiotoper langs veikantene på gården.

BELIGGENHET OG NATURGRUNNLAG:

Lokaliteten ligger like ved en hytte, et stykke like sørvest for husene på Haugen, en gård som ligger ved den nordlige enden av Burudvannet i Lommedalen i Bærum kommune. Det meste av enga ligger i svakt hellende sørvendt terreng. I sør flater den noe ut ned mot veien, som avgrenser lokaliteten her. I vest og nord er den avgrenset av skog, og i øst av den nevnte hytta. Jordsmonnet på enga later for det meste til å være grunnlendt, og i øst finnes også partier med berg i dagen. Berggrunnen i området beskrives som monzodiorittporfyr (akerittporfyr), mens løsmassene består av humusdekke eller tynt torvdekke over berggrunn (www.ngu.no). Moen (1998) plasserer lokaliteten på grensen mellom sørboreal (SB) og mellomboreal (MB) vegetasjonssone, og i svakt oseanisk vegetasjonsseksjon (O1). Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er bedre enn 20 meter.

NATURTYPER, UTFORMINGER OG VEGETASJONSTYPER

Lokaliteten er avgrenset som slåtteområde av utformingen rik slåtteeng (80 %). I tillegg forekommer et mindre parti med engpreget erstatningsbiotop av utformingen veg- og jernbanekant (20 %) i sør. Etter NiN 2.1 er slåtteområde en del av T32 semi-naturlig eng, og lokaliteten er i skala 1:5000 for det meste å regne som svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20). Resten av lokaliteten er å regne som englignende sterkt endret mark (T41-C-1). Løngradienten kalkinnhold (KA) ligger lokaliteten etter inndeling i HB 13 på trinn 4 (KA f-g), og hevdintensiteten (HI) er trinn d. Gjeldende hevdform er for det meste slått (Y2), da i alle fall deler av lokaliteten trolig slås av og til av de som eier hytta. Historisk sett er skjøtselen her likevel en kombinasjon mellom slått (Y2) og beite (Y1). Slåtteområde er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2011.

ARTSMANGFOLD:

Lokaliteten er dominert av arter som gulaks, engkvein, sølvbunke, prestekrage, blåkløkke, hvitbladtistel, rødskjold og beitesveve. I tillegg finnes arter som grov nattfiol, hvitveis, firkantperikum, legeveronica, stormaure, bleikstarr, skogstorkenebb, tepperot, smalkjempe, knoller-teknapp, hårsveve, engknoppurt, skoggråurt, småengkall og skogskjold. I tillegg ble det i 2017 registrert fem blomstrende og omtrent 10 bladrosetter av stavkløkke (NT). I de tørrere partiene i vest forekommer mye engtjæreblom. Rundt lokaliteten, og særlig i vest, står skogen tett, med mye gran, men også bjørk, osp, spisslønn, gråor, alm (VU) og ask (VU). En regner med at det aller meste av lokaliteten, med unntak av veikanten og de aller mest grunnlendte partiene, har et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av beitemarksopp, samt at det er et visst potensiale for sjeldne og rødlistede arter av insekter knyttet til urterike enger.

BRUK, TILSTAND OG PÅVIRKNING:

Tidligere drift: Haugen var opprinnelig husmannsplass under Burud i Lommedalen, men ble kjøpt av husmannen så sent som i 1923 ifølge Mohus (1993). Burud har gnr. 113 i Bærum, og Haugen har fått gårds- og bruksnr. 113/3. Det var daværende bruker, Jørgen Martinsson Haugen som kjøpte plassen til odel og eie i 1923. Selger var Bærum Verk. Haugen ligger noe isolert fra resten av bosettingen i Lommedalen, og nærmere bestemt ligger gården ved nordenden av Burudvannet, mens mye av engarealet ligger spredt i skogen i nærheten. I 1993 ble det antydnet at Haugen hadde et dyrket areal på 30 daa pluss ca 30 daa annen innmark og ca 250 daa skog. I følge Mohus (1993) så ble Burud bosatt i middelalderen. Samme kilde sier at «bu» i gårdsnavnet viser til høybu eller fiskebu trolig ved Burudvannet. Burud ble kjøpt av Anna Krefting i 1683. Det var denne damen som styrte Bærum Verk på den tiden og som vi har sett så eide verket Burud enda i 1923 da Haugen ble kjøpt av brukeren. Hva gjelder bosettingen på Haugen, så har en ikke skriftlige kilder som forteller om tidligere bosetting enn ca 1745, men trolig var plassen ryddet lenge før den tid. Mohus (1993) antyder at Haugen ble ryddet og bosatt før finneinnvandringen i traktene her nord for Burudvannet på 1600-tallet. Husmannen på Haugen hadde trolig flere ben å stå på enn selve plassdriften. Nåværende grunneier Berit Haugen (pers. meld), opplyser at plassen i forbindelse med kullkjøring også ble brukt som stoppe- og skjenkested for kullkjørerne. Husdyrholdet i 1865 og 1875 antyder også noe om at de som bodde på Haugen hadde flere bein å stå på. I følge Hauge (1953) så hadde mange av oppsitterne i Lommedalen plikt til å kjøre ved og kull til verket. Dette kan kanskje forklare hvorfor husmannen på Haugen hadde hele to hester i 1875. I 1865 var det riktig nok bare en hest på plassen i tillegg til 2 kyr og 5 sauer. Utsåningen var dette året ¼ tønne bygg, 1 tønne havre og det ble satt ½ tønne poteter. I 1875 var det som nevnt 2 hester på Haugen i tillegg til 3 kyr og 3 sauer. Verd å merke seg er at det dette året ble sådd 10 skålpund gressfrø.

Nyere drift: Nåværende grunneier, Berit Haugen (pers. meld.) omtaler Haugen som et tradisjonelt småbruk med flere dyreslag. Det ble drevet korndyrking frem til på 1950-tallet, og det ble gjødslet med husdyrgjødsel, men aldri med kunstgjødsel. Hest hadde de på bruket frem til midt på 1960-tallet, og hun husker selv at hesten ble brukt både til slått og skogsdrift. Kyr hadde de på Haugen frem til slutten av 1960-tallet, mens sau ble holdt frem til i 1987/88. Også etter at dyrene forsvant fra gården, ble enkelte arealer, inkludert den her omtalte lokaliteten, beitet med hest, samt av beitedyr som gikk i Bærumsmarka. Dette opphørte imidlertid for ca 10 år siden, da det ble slutt på utmarksbeitet her. Hun opplyser videre at de små lappene i skogen gikk ut av drift før engene nærmest husene. De siste årene er imidlertid noen mindre lapper rundt husene igjen skjøttet med slått.

Lokaliteten bærer tydelig preg av slåtteskjøtsel også i løpet av de seneste årene. Skogen står tett rundt det meste av enga. Dette skygger delvis ut vegetasjonen. Dette gjelder særlig i vest og nord. En vurderer restaureringspotensialet på lokaliteten som godt da mye av den fortsatt er flat, med jevn struktur og gode forekomster av mange tyngdepunktarter for semi-naturlig eng.

FREMMEDE ARTER:

Vårpengeurt.

KULTURMINNER:

Ingen registrerte.

SKJØTSEL OG HENSYN

For å gjenopprette og ivareta verdiene som slåtteområde, er det viktig at lokaliteten ikke gjødsles, sprøytes eller pløyes. Også ferdsel med tunge kjøretøy i forbindelse med eventuell fremtidig skogsdrift i området eller rydding av lokaliteten, må begrenses til perioder med frossen mark. Videre må lokaliteten ryddes for lauvoppslag og ung gran. Lokaliteten må slås seint med påfølgende bakkedørking eller hesjing av gras, gjerne i kombinasjon med ekstensivt etterbeite om høsten om det er mulig. Bergknausen øst i lokaliteten kan slås hvert 4. – 5. år. Tilleggsføring av dyr på beite bør i størst mulig grad unngås. Skogen rundt lokaliteten bør tynnes kraftig for å redusere skyggevirkningen på vegetasjonen i slåtteenga. Det er viktig at eventuelle hageplanter ved hytta forhindres i å spre seg inn på lokaliteten.

DEL AV HELHETLIG LANDSKAP:

Arealet er en av mange gamle slåtteenger rundt Haugen. Tuset ligger sentralt mellom disse. I skogkantene, og i tilknytning til mange av engene, finnes større og mindre rydningsrøyser, og flere steder står også gamle styvingstrær av ask. Selv om mange av arealene har vært ute av drift en tid, er det fremdeles sammenheng mellom de aller fleste, slik at Haugen kan sies å være et godt bevart helhetlig kulturlandskap.

VERDIBEGRUNNELSE:

Etter faktaark for slåtteområde fra juli 2015 oppnår lokaliteten middels vekt for areal (ca 0,5 daa). Ellers oppnår den middels på typevariasjon, middels vekt for artsmangfold ut fra gode forekomster av tyngdepunktarter for semi-naturlig eng, og lav til middels vekt for rødlistearter ut fra det ut over alm (VU) i kanten av enga, ikke er påvist slike arter. Den oppnår middels vekt på tilstand, først og fremst fordi lokaliteten er

åpen mark med lav tresjikt-tetthet og spor etter i alle fall sporadisk slåtteskjøtsel/beite også de senere årene. Lokaliteten oppnår middels vekt på parameteren påvirkning ut fra at den har en typisk ekstensiv bruk, ubetydelig påvirkning fra tekniske inngrep og forurensing, samt at den er lite preget av fremmede arter, samtidig som den har vært ute av drift i lengre tid. For parameteren landskapsøkologi oppnår lokaliteten høy vekt fordi den ligger i et helhetlig kulturlandskap med mange andre verdifulle slåtteenger og artsrike veikanter, i tillegg til forekomster av kulturelementer som rydningsrøyser og styvingstrær. Ut fra dette oppnår lokaliteten samlet sett verdien Viktig – B. En verdi som kan styrkes ved en eventuell påvisning av rødlistede og sjeldne arter av beitemarksopp eller insekter og/eller ved restaurering og gjenopptagelse av skjøtselen.

Figur 18. Lokalitetens østligste del sett fra veien og opp mot hytta. I forgrunnen finnes blant annet mye engtjæreblom. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Figur 19. Engpreget erstatningsbiotop nærmest veien sett fra øst mot vest. Slike engsamfunn i veikantene er mange steder, særlig i intensivt utnyttede områder eller områder der alt kulturlandskap er grodd igjen, svært viktige for artsmangfoldet. Foto: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 11.07.2017.

Vedlegg 10 Artslister

Alsikekløver

Bakkefrytle*

bakkesoleie

blåbær

blåkløkke

blåkoll

burøt

dunkjempe

engkvein*

engnellik

engsyre

finnskjegg

firkantperikum

flekkgriseøre

fuglevikke

gran

grasstjerneblom

gulaks

gullris

harestarr

hvitkløver

høymole

hårsveve

knollerteknapp

kveke

legeveronika

markjordbær

mjødurt

myrtistel

nyseryllik

osp

prestekrage*

rogn

ryllik

rødhyll

rødkløver

smyle*

småengkall

småmarimjelle

snerprørkvein

stormarimjelle

stornesle

tepperot

tiriltunge

tågebær

Sum: 43 arter

Tyngdepunktarter, skillearter og kjennetegnende arter for semi-naturlig eng er merket med **fet skrift**.
 Dominerende arter merket med stjerne (*). Enkelte arter dominerer bare deler av lokaliteten.

Vedlegg 11 Definisjoner

Under er en enkel forklaring på mange av begrepene som er brukt i forbindelse med beskrivelse av artsmangfoldet innenfor en lokalitet.

Karakterarter vil i disse skjøtselsplanene si plantearter som karakteriserer kulturmarkseng (semi-naturlig eng). Tidligere ble disse artene ofte kalt naturengplanter og/eller seterarter. I mangel på noe bedre viser vi til følgende rapport: John Bjarne Jordal og Geir Gaarder: Biologiske undersøkelser i kulturlandskapet i Møre og Romsdal i 1994. Planter og sopp i naturbeitemarker og naturenger. Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Landbruks-avdelingen, rapport nr. 2 - 95. ISSN 0906-0363. ISBN 82-91585-01-6. Tabellen over kulturmarksengplanter (naturengplanter) hadde nok hatt behov for en revisjon der artsutvalget blir gjort mer spesifikt for de ulike utformingene av kulturmarkseng.

Ved å følge denne linken kan en laste ned rapporten til Jordal & Gaarder frå 1995. Lista står på side 15 ff i rapporten; <http://www.jbjordal.no/publikasjoner/MR1994.pdf>

Kulturmarksengarter: Engplanter med relativt lav toleranse for gjengroing og gjødsling. Som oftest er de relativt lavvokste og krever derfor mye lys, og derfor blir de ofte skygga ut av mer høyvokste og nitrofile arter, dvs. arter som trives best på godt oppgjødsla mark. «Naturengplantene» er utsatt i dagens kulturlandskap fordi områdene der de trives, stadig blir mindre vanlige (Jorddal og Gaarder, 1995).

I forbindelse med utarbeidelse av kartleggingssystemet **Natur i Norge**, også kjent som NiN, er det utarbeidet lister over arter knyttet til ulike naturtyper (også kalt generaliserte artslistedatasett) som for eksempel semi-naturlig eng (T 32). Disse datasettene er i sin tur brukt som grunnlag for inndeling av hovedtypene i grunntyper. For eksempel er semi-naturlig eng (T32) dekt i 21 grunntyper.

For å forstå denne inndelingen, må en først vite kva slags LKM (Lokale Komplekse Miljøvariabler) som danner grunnlaget for naturtypen semi-naturlig eng (også omtalt som gradienter). Dette er;

- Hevdintensitet (HI), som vil si hvor tydelig preget av hevd et område er. Denne skalaen strekker seg helt fra område med svært svak hevd (trinn a), som ofte tilsvarer beita skogsmark, og opp til svært intensivt hevdpreg (trinn j), som tilsvarer fulldyrka jordbruksmark
- Kalkinnhold (KA), som sier noe om hvor baserikt et område er. Skalaen strekker seg fra trinn a, som er svært kalkfattig, med få eller ingen basekrevende arter, og opp til trinn i som er svært kalkrikt med mange ekstremt basekrevende arter.
- Uttøringsfare (UF), som sier noe om fuktigheten i marka. Denne går fra trinn a, som er frisk mark, til ekstremt tørkeutsatt mark (trinn h).

For ytterligere informasjon om semi-naturlig eng etter NiN, se Artsdatabanken sine hjemmesider: <http://data.artsdatabanken.no/Pages/171950>.

Ytterligere informasjon om artsbegrepene i NiN 2.0 er gitt i veileder for Dokumentasjon av NiN versjon 2.1 tilrettelagt for praktisk naturkartlegging i målestokk 1 : 5000. Denne, sammen med informasjon om kartlegging etter NiN, og artikkel om hvordan ulike arter fordeler seg langs viktige LKM blant annet i semi-naturlig eng, finnes på Artsdatabanken sine nettsider; <http://data.artsdatabanken.no/Kartlegging-NiN>.

NB! Artiklene på Artsdatabanken sine hjemmesider blir oppdatert med jevne mellomrom.

I NiN opererer en ellers med flere uttrykk for å karakterisere artsmangfold, og hvordan artene fordeler seg langs gradientene omtalt ovenfor (KA, HI og UF), i de ulike grunntypene. Samlet sett er de artene som kan være med å definere en naturtype omtalt som diagnostiske arter.

Skillearter (s) er arter som har høyere dekning/frekvens i en av to typer som blir sammenlignet. Under denne kategorien opererer en med flere uttrykk som

- relativ skilleart - art som normalt har høyere dekning/frekvens i en av to typer som blir sammenlignet, men som forekommer i begge typene.
- svak relativ skilleart (s^-)
- sterk relativ skilleart (s^+)
- absolutt skilleart (s^*) - art som normalt bare forekommer i en av to typer som blir sammenlignet

Eksempelvis er tyttebær regnet som en sterk skilleart mellom HI trinn b, og c, noe som vil si at tyttebæra går ut når hevdten blir for intens, som hardt beitetrykk eller slått. Skogstorkenebb er regnet som sterk skilleart mellom kalkfattig og intermediaer eng, mellom KA c og d.

Tyngdepunktarter (t) er arter som har høyere frekvens og dekning i en type (hovedtype eller grunntype) enn i et sammenlignbart utvalg av typer (eks andre hovedtyper i samme hovedtypegruppe eller andre grunntyper som hører til samme hovedtype). Eks. beitemarksopp er regnet som tyngdepunktarter i hovedtypen semi-naturlig eng, og som tyngdepunktarter langs gradienten hevdintensitet (HI) på trinnene c og d – som tilsvarer klart hevdpreg. Som kjent forsvinner disse artene om området over lang tid får gro igjen med skog, eller om en over lang tid gjødsler med kunstgjødsel. Begge disse tilfellene er eksempel på sterk endring i hevdintensitet (HI).

Mengdearter (m) er arter med større dekning eller biomasseandel enn 1/8 i et utvalg av enkeltobservasjonsheter. Dette vil i praksis si en art som forekommer med 1/8 dekning eller biomasseandel innenfor et representativt utvalg at 100m²-ruter innenfor artens utbredelsesområde, eller innenfor et representativt utvalg at 100m²-ruter i hele Norge, dersom arten forekommer i hele landet.

Vanlig art (v) er en art med frekvens større enn 1/8 i et utvalg av enkeltobservasjonsheter. Dette vil i praksis si en art som har en frekvens større enn 1/8 innenfor et representativt utvalg at 100m²-ruter innenfor artens utbredelsesområde, eller innenfor et representativt utvalg at 100m²-ruter i hele Norge, dersom arten forekommer i hele landet.

Konstant art (k) er en art med frekvens større enn 4/5 i et utvalg av enkeltobservasjonsheter. Dette vil i praksis si en art som har en frekvens større enn 4/5 innenfor et representativt utvalg at 100m²-ruter innenfor artens utbredelsesområde, eller innenfor et representativt utvalg at 100m²-ruter i hele Norge, dersom arten forekommer i hele landet.

Vedlegg 12 Veiledning til skjøtselsplanskjemaet, B- Spesiell del.

Skjema B- spesiell del er delt opp i tre hoveddeler: Søkbare egenskaper (for Naturbase), Områdebeskrivelse (for Naturbase og som grunnlag for skjøtselsplan) og Skjøtselsplan. For søkbare egenskaper er det viktig at de begrepene og kodene som er oppgitt brukes. Områdebeskrivelse og beskrivelse av skjøtsel skal være ren tekst som ikke blir søkbar. For mer utfyllende forklaringer, se DN-håndbok 13 2. utgave 2006 <http://www.dimat.no/content.ap?thisId=500031188&language=0>

Søkbare egenskaper:

*Områdenavn: Offisielle stedsnavn etter vedtatte rettskrivingsnormer, dvs. normalt navn fra kartblad i M711-serien. Ved bruk av navn fra økonomisk kartverk oppgis i tillegg nærmeste stedsnavn på M711-kart. Eventuelt med støttenavn i tillegg (d.v.s. lokale stedsnavn som ikke står på kart, eller områdenavn).

*Områdenr.: Løpenummer. Nummeret skal være unikt (to geografisk atskilte områder kan ikke ha samme nummer) og vil i en fylkes-/nasjonal sammenstilling starte med kommunenummeret.

IID i Naturbase oppgis hvis området ligger i Naturbase fra før.

*Registrert av: (Inventør/kartlegger): Angi alle som har vært med på å fremskaffe primærdata i felt.

*Tidligere registrert: Angi årstall for ev. tidligere kartlegging av lokalitet. Få fram om lokaliteten har blitt undersøkt gjentatte ganger. Referanse til rapporter settes opp under Kilder mot slutten av dokumentet

*Naturtype: Etter DN-håndbok 13 om naturtypekartlegging. **Utforming(er):** Etter DN-håndbok 13. usikkerhet m.m. utdypes i områdebeskrivelsen. **Mosaikk:** En lokalitet kan inneholde en småskala mosaikk som det er vanskelig å avgrense, og der avgrensingen har liten praktisk betydning for planlegging og forvaltning. Lokaliteten plasseres da i den naturtypen det er mest av, eller den som er viktigst. Andre naturtyper eller utforminger som forekommer på lokaliteten registreres som mosaikk (tilleggsnaturtyper/-utforminger, helst med prosentandeler).

*Verdi: A, B, C. Usikkerhet og gradering angis i områdebeskrivelsen.

*Stedkvalitet: Avgrensingens nøyaktighet beskrives i 5 kategorier. Sett kryss.

Påvirkningsfaktorer (tekniske inngrep m.m.): Etter liste i vedlegg 11 i DN-håndbok 13.

Tilstand (hevd): For kulturbetingete lokaliteter oppgis tilstanden etter 5-gradert skala. Sett kryss. Under tilstand i områdebeskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende beskrivelse.

Bruk: For kulturbetingete lokaliteter oppgis *nåværende* bruk. Sett kryss. I område-beskrivelsen nedenfor ønskes en mer utfyllende tekst om tidligere og nåværende skjøtsel.

Områdebeskrivelse

*Områdebeskrivelse: Skal være forvaltningsrettet, tilpasset brukeren og må være tilstrekkelig til å kunne begrunne valg av naturtype, verdi og skjøtsels- og restaureringstiltak som skal ivareta lokaliteten.

Innledning: Opplysninger om kartleggingen/ skjøtselsplanarbeidet. I hvilken sammenheng kartleggingen er gjort, hva som er gjort tidligere, om den nye beskrivelsen supplerer eller erstatter tidligere beskrivelser og lignende.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Geografisk beliggenhet og supplerende opplysninger til kartet, evt. buffersone beskrives. Hvor nøyaktig er avgrensningen? Sistnevnte kan variere, både som følge av kartleggingsmetodikk og naturgitte årsaker, og det bør skilles mellom disse to faktorene. Viktige topografiske og geologiske forhold. Viktige naturgitte faktorer som påvirker økosystemets stabilitet (skogbrann, flom, nedbør/luftfuktighet, vind).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Supplerende opplysninger om naturtyper, utforminger og mosaikk oppgis her, samt supplerende opplysninger om truede vegetasjonstyper og evt. andre viktige vegetasjonstyper. Hvis naturtyper/vegetasjonstyper som ikke er prioriterte er inkludert, skal dette nevnes og begrunnes (f.eks. av arronderingsmessige årsaker).

Artsmangfold: Typiske/karakteristiske/dominerende arter. I hagemark/lauveng bør ulike treslag angis, samt deres mengdefordeling. I tillegg kan arter som supplerer eller spesifiserer ytterligere i forhold til naturtype-/vegetasjonstypebeskrivelsen nevnes. Alle sjeldne, kravfulle og rødlistede arter skal listes opp med antall/mengde for artene, samt funnhistorikk.

Bruk, tilstand, påvirkning: Utfyllende opplysninger om tilstand, inngrep, andre påvirkningsfaktorer, historikk og bruk. *Bruk:* Nåværende og tidligere bruk skal beskrives. For tidligere bruk menes tradisjonell drift, (helst tilbake til før krigen). Kontinuitet i bruk/ikke bruk: Angi perioder (årstall) med ev. opphør av drift. Perioder (årstall) med ev. intensivering av drift, eks: flere slåtter pr år, økt gjødsling (type og mengde gjødsel med mer). For *tilstand* angi her eventuell avvikende skjøtsel: Slått men graset ligger igjen, slått ved plenklipping, bare beiting osv. For slåttevær er grøfning og slått viktig. For kystlynghei er brenning og beiting viktig. Noter type gjengroingsarter og grad av gjengroing. Avgrens gjerne på ortofoto arealer med preg av forfall. NB: (Dette blir supplerende opplysninger til rubrikken *hevd* ovenfor) Påvirkningsfaktorer kan i tillegg registreres som søkbar egenskap for alle naturtyper. For kulturlandskap kan bruk registreres som søkbar egenskap.

Fremmede arter: Forekomst og tiltak. (hvor de vokser avmerkes på ortofoto/kart).

Kulturminner: Forekomst av spesielle kulturminner i lokaliteten, eks bakkemurer, steingjerde, stakksneis osv.

- Skjøtsel og hensyn: Skjøtsel er aktive tiltak for å fremme naturverdiene. Hensyn er passive tiltak for å unngå skadelige aktiviteter for lokaliteten, eller visse former for bruk/inngrep som ikke vesentlig påvirker de naturverdiene som skal ivaretas. Konkrete forslag og behov for å ta spesielle hensyn utenfor lokaliteten bør det nevnes her. Det gis her en kortere oppsummering av det som skrives i skjøtelsplanen om mål for skjøtsel, tilstand, skjøtselstiltak, tidsplan m.m.
- Del av helhetlig landskap: Sammenheng med andre områder innenfor et større areal. Det vil ofte være aktuelt å vise til nærmere beskrivelse i dokument eller kilde på faktaarket.
- Verdibegrunnelse (Obligatorisk): A, B eller C. Angi kort hvilke faktorer som i størst grad bidrar til verdien som er satt. Eventuell usikkerhet i forhold til verdien bør nevnes. Eventuelle utviklingstrekk som støtter verdivalget, nevnes. Om lokaliteten har endret verdisetting siden forrige registrering bør dette begrunnes her. Restaureringspotensialet til lokaliteten bør inn i verdivurderinga, om (deler av) enga er i forfall.
- Merknad: Her kan det legges inn uthevet kommentar om at lokaliteten må oppsøkes på nytt, at avgrensningen er for unøyaktig m.m.

Skjøtelsplan

Dato skjøtelsplan: Dato for ferdigstilt skjøtelsplan.

Utformet av: Navn på ressursperson som har skrevet planen ev hvem som har veiledet skjøtelsplanarbeidet.

UTM: Sett inn koordinater for midtpunkt i polygonet, **Gnr/bnr:** Oppgi alle gårds og bruksnummer innen lokaliteten som skjøtelsesplanen gjelder for. (Kan bli mange for store lokaliteter som kystlynghei. Her kan dere få hjelp av kommunen).

Areal (nåværende og etter evt. restaurering): Oppgi areal på lokaliteten ved registrering, om aktuelt angi også areal etter at restaureringstiltak er gjennomført dersom dette vil endre på arealstørrelsen.

Del av verneområde: Det skal noteres om området ligger helt eller delvis innenfor et verneområde.

Kontakt med grunneier/bruker: Det er meget viktig å holde god dialog med grunneier/ev. bruker under hele skjøtelsesplanprosessen, slik at skjøtelsesplanen blir konkret og tilpasset grunneierens behov, kapasitet og drift. Det skal dokumenteres at skjøtelsesplanskriver har hatt denne dialogen, og med hvem dialogen er ført.

Mål: Deles opp i hovedmål, delmål, ev. mål for delområder, samt tilstandsmål for enkelte arter. Rødlistearter, karakterarter, totalt antall arter. Konkretiseres med % økning innen et tidsrom, eks innen 10 år. Er lokaliteten i god hevd vil det være et mål i seg selv å beholde dagens artsinventar og fordeling. Om området ligger innenfor et verneområde og har konkrete bevaringsmål som vil påvirke skjøtelsen så skal dette beskrives her.

Aktuelle tiltak: Deles opp i: *Generelle tiltak* (med henvisning til A: generell del i skjøtelsesplanen), *Aktuelle restaureringstiltak*, *utover de generelle* dvs restaureringstiltak som er nødvendig for konkret denne lokaliteten og som ikke er beskrevet i den generelle delen. Det kan være behov for brenning, ringbarking, tidspunkt for tiltak, midlertidig plassering av kvisthauger, bekjemping av problemarter, eller spesielle *hensyn* knyttet til kulturminner, styvingstrær, hi/reir, fuktområder, adkomst til lokalitet, utkjøring av tømmer/ved, eiendomsstruktur osv.

Til sist; *Aktuelle årlige skjøtselstiltak*, *utover de generelle*. Eks spesifikke lokale slåttetidspunkt, behandling av høyet, bortkjøring, slått hvert år eller sjeldnere, ev før- og etter-beite, hva slags dyr, antall beitedyr, ev. tidsperioder for beiting. Lauving/styving; tidspunkt, behandling av kvis-ter osv.

Utstyrsbehov: Spesielle behov for utstyr til skjøtsel/restaurering.

Oppfølging: Det bør angis årstall for evaluering av tiltakene igangsatt etter skjøtelsesplanen. Om det er aktuelt med supplerende registrering av spesifikke artsgrupper så nevnes dette her.

Tilskudd/skjøtelsavtale: Gi opplysninger om det er søkt midler RMP, SMIL ev andre miljømidler, samt opplys om det foreligger skjøtelsavtale og hvor lenge den gjelder.

Ansvar: Navn på person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsesplanen, eks grunneier/bruker for gjennomføring av tiltak, samt person i forvaltningen for oppfølging av skjøtelsavtaler med mer.